

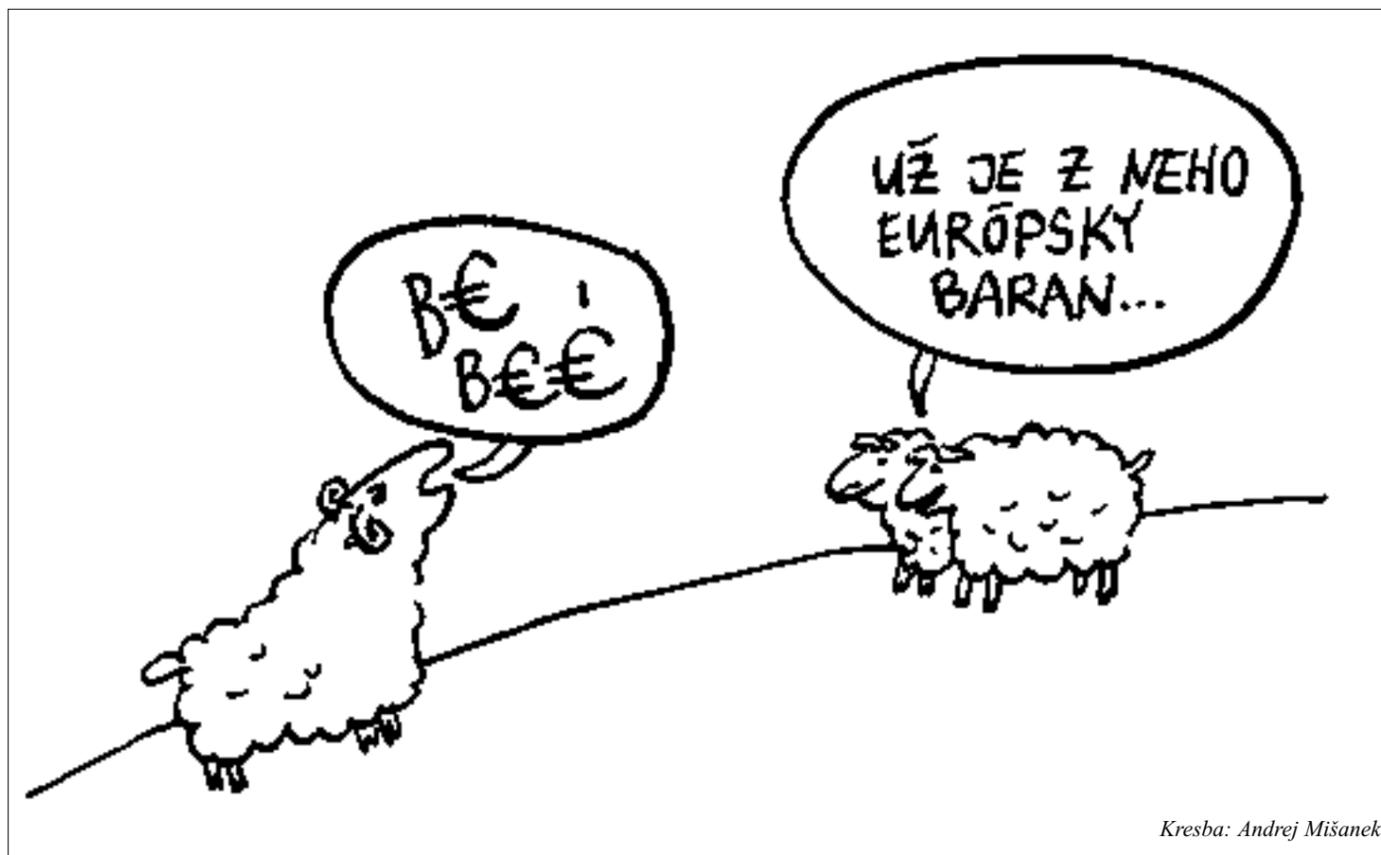
KULTÚRA

ROČNÍK X. – č. 4

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

21. FEBRUÁRA 2007

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk



Vraví sa, že história závisí od jednotlivcov, od osobností – súhlasím. Podľa mňa každý súci chlap, každý súci Slovák by mal pri svojom konaní myslieť aj na svoju vlasť, aj na svoj národ. Malo by to byť jeho vnútorná potreba.

Český básnik Jaroslav Seifert (nositeľ Nobelovej ceny) povedal: „Čo ostane po básnikovi, keď zomrie? To čo rozdal...“

Čiže treba vždy aj rozdávať, aby sme si viac vážili seba, svojich blízkych, ale i ostatných, najmä naše deti, vnukov, budúce generácie, pretože úroveň ich života nezáleží len od toho, ako je vzdelaných pár jednotlivcov, ale ako rastie celý národ, i duchovne. Vtedy sa dvíha kultúra a človek má bližšie k vesmírnym diaľkám a nielen k tým skutočným, ale najmä k vesmírnym diaľkám v duši človeka.

Rozdávať! Ako sa to ľahko povie... Ja si nedám, povedia asi mnohí...

K pojmu národ patria napríklad aj ľudové školy umenia. Ako nám ich len Západ v minulosti závidel. Okolité národy, ktoré mali podobný socialistický osud ako Slovensko, si tieto inštitúcie udržali, len u nás sa postupne vytrácajú. A prečo? Pretože dunivý duch priemernosti Slovenska hučí ponad naše hory: „Kto chce byť umelcom, nech si to zaplatí.“ Aká hlúposť! Ľudové školy umenia nie sú a nikdy neboli ľahňou umelcov. Pomáhali a ešte stále, našťastie, pomáhajú vytvárať všestranne rozvinuté ľudské bytosti – osobnosti z tisícov slovenských detí, ktoré si vybudovali jednu zvláštnu vlastnosť – kreativitu, ktorá je predsa žiadaná v každom, aj technickom odvetví...

Čiže, čuduj sa ekonomicky uvažujúci a praktický svete, ľudová škola umenia, ktorá vychováva aj vysokoškolákov, vytvára ekonomicky veľmi kvalitne využiteľný káder! Je zisková – lenže nie pre politikov, ale pre národ – pre náš ľud!

Globálny obchod – ako každá diktatúra nenávidí osobnosti, lebo, preklatci, majú samostat-

Ako jabloňový sad

O pojme národ a vlasť

ný a najmä veľmi kritický názor. Nedajú sa opit' reklamným ani politickým rožkom. Dnes sa osobnosti nedajú postaviť k múru, aspoň v Európe nie, tak treba aspoň, ako protiklad, podporovať priemernosť a osobnosti – tie treba, pokiaľ možno, utopiť v mori balastu. Inými slovami, pokračuje zámerné sprimitívňovanie spoločnosti, o ktorom hovoril už pred sto rokmi významný švajčiarsky psychológ Carl Gustav Jung.

VÍTAZOSLAV KUBIČKA

Nemecký básnik a filozof Christian Morgenstern vyslovil začiatkom 20. storočia slová: „Poznáť ľudí, ktorých jedinou literatúrou je čítať reklamné plagáty a návody na použitie tovaru.“ Vidavam celé tisíce takýchto ľudí... Smutné...

V Myjavskom kraji mám chalupu, mal som tam aj suseda. Žiaľ, už umrel. Čomusi ma však stihol naučiť. Pochválil sa mi dávnejšie, že tento rok venuje synovi k dvadsiatim narodeninám jabloňový sad. „Ten sad, vraví, som preňho pestoval 12 rokov...“

Aký vzťah k času! Aká pokora! Aká trpezlivosť! Príklad pre iných hospodárov, otcov... Žeby aj pre politikov...? A chcú títo naši novodobí vládcovia ešte dakomu dačo dávať? Myslia ďalej ako na svoje 4-ročné volebné obdobie?! Znamená pre nich ešte národ čosi viac ako zrátané volebné investície - by sa mohli rovnať tomu sadu môjho priateľa... Ale dvanásť rokov – to je na pováženie... Oplatí sa? Čo z toho budem mať ja osobne, pýta sa politik??? Ale národ by vyrástol, kultúra – to značí kultúrnosť, nielen umelecké

podujatia – pozdvihnutie národnej identity, väčšiu vážnosť Slovenska v novodobom svete. Alebo radšej len spraviť, v krátkodobom pláne, z našich vnukov robotnícky servis pre obchodné domy a automobilky? A tí inteligenti...?! Ti nech si idú za hranice, naše osobné zisky ich nepotrebnujú!

Viete, ako vyzerá môj večer, keď si ozaj potrebujem oddýchnuť? Jeden program za mnohých. Teraz mi napadá práve český film. Pustím si film „Vesničko má středisková“ a potom, na záver, niekoľko šansonov Volodu Vysocého - kto pozná tohto ruského šansoniera, chápe prečo. Po takomto pohľadení mám zasa niekoľko nasledujúcich hodín a dní z čoho žiť... a vládzem ďalej tvoriť, písať. Najprv však treba zarobiť na chleba, takže k tvorbe sa dostanem až v noci, aj to nie každý deň. Nedramatizujem, hovorím za všetkých slovenských umelcov - a nie je ich málo. A nielen za umelcov, ale aj za mnohých jednotlivcov, rodiny, ktoré vytvárajú nové tradície, malé umelecké festivaly po celom Slovensku väčšinou z vlastného plytkého vrecka a supľujú tak malý záujem štátnych orgánov o kultúrnosť a identitu Slovenska (hovorím o všetkých novodobých vládoch, nielen o tej poslednej).

Učitelia, organizátori, priatelia, bratia, vážim si vašu prácu, vydržte – veď čo už by inak bolo... nebyť Vás!

Žiaľ, program STV2, ČT 2, Spektrum... nestačí vždy zakryť sprostotu a plytkosť komerčných staníc... Prepáčte mi príkrosť. Som rád, že sa už nemusím báť hovoriť, a tak hovorím s poctom, že nepoškodím svoje deti, príbuzných...

(Pokračovanie na 5. strane)

Ani ^o neviem, čím začať, toľko je tém a námetov, ktoré by stáli za posledné dva týždne zaujal zdanlivo banálny výkon skupinky mladých demonštrantov, ktorí na bratislavskom Námestí SNP rozvinuli transparent so stupídnyim heslom: IDEME SI PO VÁS, MONS. TISOKOL! Od čias prevratu, ktorý sám seba deklaroval ako „nežná revolúcia“, ide vari o najhanebnejší transparent, aký sa na Slovensku objavil. Za zdanlivo vtipnou slovnou hrou, ktorá spája do jedného slova dve mená Tiso (prezident prvej Slovenskej republiky) a Sokol (arcibiskup-metropolita) sa skrýva bezhraničná zloba, ktorú sa aktéri demonštrácie neštítia deklarovať transparentným „ideme si po vás“.

Zhodou okolností (?) sa na inom, len dvesto metrov vzdialenom mieste odohral incident s opitými mladíkmi, ktorí slovné urážali bratislavské-

Cesta

TEODOR KRIŽKA

ho rabína. Polícia nielen okamžite zasiahla, no i páchateľov tejto výtržnosti zadržala. Média i sám rabín tento incident klasifikovali ako prejav neonacizmu.

Ale ako klasifikovať demonštráciu, ktorá obsahuje otvorenú agresiu voči jednému z najvyšších predstaviteľov Cirkvi? Aký je to jav, keď si nevyslúžil odsúdenie, ale tichý súhlas mesta a médií?

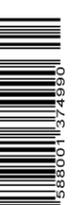
Keď na tom istom námestí v prevratových dňoch 1989 vykrikoval Stano Štepa nevhodné heslo, dav ho láskavo „umravnil“, hoci šlo len o náhly úlet horlivosti. Čo na to dav, že dnes na tých istých miestach mladá generácia ohrozuje človeka, o ktorého bremene nič ani netuší? Kto to radikalizuje skupinky mladých ľudí, aby bez štúdia histórie brali spravodlivosť do svojich rúk a riešili ju psychologickým terorom? Kto si berie na seba zodpovednosť za to, že brániť rabína je mravné, ale rovnako mravné je vyhrázať sa katolíckemu arcibiskupovi? Kto to účelovo vyťahuje otázku spolupráce kňazov s ŠtB a zároveň zamlčuje mená riadiacich dôstojníkov, ktorí ľudí na spoluprácu „získavali“ donucovaním? A prečo vôbec liberálov zaujíma očista Cirkvi? Prečo sa vo svojej horlivosti nepustia do štúdia, kto bol zakladateľom ŠtB a z akých kruhov sa ŠtB zoskupovala? Položili mladí demonštranti aspoň kytičku kvetov k pamätníku umučených komunistom? Využili príležitosť porozprávať sa o dejinách s očitými svedkami na Zväze protikomunistického odboja alebo Konfederácie politických väzňov?

Dejiny sú plné krívd a protirečení. Kto učí mladú generáciu na každej strane brať spravodlivosť do vlastných rúk a riešiť ju násilím? Kto oprávnil napr. novinára Štefana Hríba posudzovať také výnimočné osobnosti národa ako kardinál Ján Chryzostom Korec? Uvedomuje si pán Hríb, že by i bez obety a vzdoru kardinála Korca sotva mohol beztriestne verejne vyslovovať takéto neprístojné stanoviská?

Medici skladajú Hippokratovu prísahu, keď prijímajú diplom na konci štúdia. Nie je čas pre masmediálne fakulty našich univerzít, aby podobnou prísahou zaviazali k etike a kultúre budúcich žurnalistov? Nemali by mať právo odňať diplom novinárovi, ktorý sa spreneveril svojmu poslaniu a predáva novinársku časť bulvár?

Nevyčerpám otázky, ktoré by si mladí ľudia mali položiť prv, ako bez rozmyslu použijú alebo nechajú zneužiť vlastnú mladickú nerozvážnosť.

www.kultura-fb.sk



Bývalý prezident Spolkovej republiky Nemecko Roman Herzog vyhlásil, že podľa neho je v dôsledku „vážnych chýb vo vývoji Európskej únie“ parlamentná demokracia v Nemecku vážne ohrozená. V *Die Welt* spolu s Lüderom Gerkenom, riaditeľom Centra pre európsku politiku, vyjadrili pochybnosť, či Nemecko možno ešte stále považovať za parlamentnú demokraciu. Herzog vyhlásil: „Európska únia má znepokojujúci deficit demokracie a oddelenie moci sa de facto zrušilo“. Herzog so svojim kolegom lamentujú, že čím ďalej, tým viac zákonov sa prijíma v EÚ, pričom navrhovaná Európska ústava by túto skutočnosť nielen nezlepšila, ale naopak, skonsolidovala by v EÚ nedostatok transparentnosti a jej tendenciu uchvátiť čo najviac moci pre seba.

Článok sa začína útokom na tých, čo hovoria, že v EÚ sa veci vyvíjajú správ-

dvor chápe ako čoraz väčšiu centralizáciu a čoraz väčšie zasahovanie do zležitosti v kompetencii členských štátov.

Autori potom píšu o deficite demokracie, ktorý je dôsledkom, ako správne tvrdia, nenáležitého vplyvu Rady ministrov, orgánu zloženého z ministrov členských krajín, ktorý funguje ako zákonodarný zbor. Autori tvrdia, že už samotná štruktúra Rady ministrov porušuje zásadu oddelenia moci. Drvivú väčšinu zákonov dnes platných v členských štátoch prijala Rada ministrov, nie národné parlamenty. Podľa autorov je potom otázne, či Nemecko (alebo ktorýkoľvek iný členský štát) ešte možno považovať za parlamentnú demokraciu. Sľuby, ktoré dávajú vlády, že budú parlamenty informovať o navrhovaných direktívach EÚ, nemožno zamerať s ozajstnou parlamentnou kontrolou.

Podľa článku Európska ústava nerie-

EÚ ohrozuje demokraciu (?)

ny smerom, autori tvrdia, že po referende vo Francúzsku a Holandsku je zrejmy pravý opak. Vyhlasujú, že občania sú čoraz väčšmi zneistení a voči EÚ skeptickí preto, že už do integračného procesu nevidia a aj preto, lebo v EÚ sa bezpříkladne koncentruje moc. To vedie ku konfúzi, pretože nie jasné, kto je za čo v politike zodpovedný. Autori tvrdia, že tieto obavy treba brať vážne a nesúhlasia s tými v Nemecku a Európe, ktorí by chceli revitalizovať projekt ústavy a ponechať body návrhu, ktoré sa sústreďovali na zmenu právomocí jednotlivých inštitúcií EÚ. Hlavný problém spočíva v tom, hovorí sa v článku, že ústava len konzervuje protirečenia a nedostatok transparentnosti štruktúry EÚ. Ťažkosť je v dvoch súčasne existujúcich názoroch na EÚ, podľa jedného treba presadzovať Európu národných štátov, podľa druhého federalistickú Európu. Autori článku tvrdia, že EÚ je kompromisom medzi týmito dvoma absolútne nekompatibilnými víziami. Na úrovni EÚ sa teraz prijíma 84% nemeckých zákonov, čoho príčina je často to, že úradníci a politici chcú mať jednoducho väčší vplyv. Často to platí aj v oblastiach jasne vyhradených členským štátom, ako napríklad pracovné právo, do ktorého EÚ teraz „hrubo zasahuje“.

Článok poukazuje na skutočnosť, že pôsobnosť európskej legislatívy sa umelo sa rozširuje v dôsledku politických konfliktov v jednotlivých štátoch. Povedzme, že nemecký minister životného prostredia nedokáže presadiť nejaký zákon, pretože ho nemecká opozícia zablokuje, ide napríklad o ministerstvo práce, ktoré sa nazdáva, že takýto zákon by ohrozil zamestnanosť. V takomto prípade ministerstvo životného prostredia diskretné presadí, aby sa tento zákon presadil na úrovni EÚ. Zákon potom vstúpi do platnosti, pretože ho odsúhlasí Rada ministrov životného prostredia EÚ, avšak bez akéhokoľvek vplyvu národného ministerstva práce alebo orgánov EÚ, ktoré sú zodpovedné za zamestnanosť. Takto sa návrh zákona schváli bez toho, aby sa brali do úvahy jeho dôsledky na zamestnanosť.

Tento problém ešte zhoršujú ďalšie faktory. Minimálna konzultácia s národnými parlamentmi: mnohé zákony, ktoré by v národných parlamentoch nikdy neboli mali šancu, sa prijímajú na úrovni EÚ. Celkové množstvo právnych úprav zväčšuje aj rastúci počet záležitostí predchádzajúcich z členských štátov do kompetencie EÚ. Ďalší problém predstavuje rastúca aktivita Európskeho súdneho dvora. Autori článku ho obviňujú zo „systematickej tendencie uprednostňovať EÚ“ pred členskými štátmi, a to pod fubovoľnou zámienkou, ktorá im je naprovdzi, pretože dohoda zaväzuje členské štáty, aby sa usilovali o stále väčšiu jednotu. Tento záväzok Európsky súdny

ši ani jeden z týchto fundamentálnych problémov. Na základe svojej autori uzatvárajú, že skutočným zákonodarným zborom by sa mal stať Európsky parlament, a vyjadrujú hlboké sklamanie nad skutočnosťou, že Európska ústava neobsahuje takéto riešenie. V ústave nie sú ani poistky proti miešaniu sa EÚ do záležitostí v pôsobnosti členských štátov. Ba čo horšie, ústava umožňuje, aby národné vlády mohli prostredníctvom EÚ rozšíriť oblasti, na ktoré sa vzťahuje väčšinové hlasovanie, bez toho, aby žiadali súhlas svojich národných parlamentov. Podľa autorov je nevyhnutné zostaviť záväzný zoznam právomocí EÚ na jednej strane a národných štátov na druhej, aby sa takto predišlo zasahovaniu EÚ do záležitostí patriacich do kompetencie národných štátov. To zatiaľ v návrhu ústavy tiež chýba. Inými slovami súčasný návrh by zosilnil, nie zmiernil tendenciu centralizovať.

V článku sa uvádzajú ďalšie pripomienky k štruktúrnym nedostatkom EÚ a žiadajú pre členské štáty právo, aby mohli znova nadobudnúť stratené právomoci. Toto by prinútilo Európsku komisiu konať opatrne a bez obavy, že by jej právomoci v niektorej oblasti mohli byť definitívne odobraté. Takéto právo by mali mať členské štáty, ak sa pre to rozhodnú na základe väčšinového hlasovania, čo je ustanovenie, ktoré sa v súčasnom návrhu nenachádza. Z toho vyplýva, že v Európskej únii sa presun právomocí uskutočňuje po „jednosmerke“. Autori tiež požadujú konštituovanie nového arbitrážneho orgánu, ktorý by fungoval paralelne s Európskym súdnym dvorom, a ktorý by rozhodoval, či sporné záležitosti spadajú pod kompetenciu národných štátov alebo pod EÚ. Tento orgán by mal pozostávať z predstaviteľov ústavných súdov národných štátov a mal by mať právo preskúmať všetky direktívy a zákony, ktoré navrhuje Európsky parlament. Právo požadovať od tohto arbitrážneho orgánu zrušenie platnosti európskeho legislatívneho nariadenia by mali mať národné parlamenty a regionálne správy.

Predmetom kritiky je aj nedostatok pružnosti pre členské štáty v ad hoc rozhodnutiach v oblasti zahraničnej politiky, čo poškodzuje záujmy EÚ.

Autori sa, pravdzaže, veľmi kladne stavajú k európskej integrácii. Tvrdia, že píšú „v záujme Európy“ a budú naliehať na nemeckú vládu, aby počas svojho predsedníctva v EÚ postupovala podľa ich odporúčaní. Celkový tón článku je však mimoriadne kritický a preberá mnohé prvky kritiky euroskeptikov. (Roman Herzog a Lüder Gerken, *Die Welt am Sonntag*, 13 januára 2007).

Podľa *Intelligence Digest* preložil IGOR KŠIŤAN

V pondelok 5. februára jedna zo slovenských súkromných televízií odvysielala príspevok o zosnulom otcovi biskupa Pavlovi Hnilicovi. Relácia sa týkala prípadu, keď bol biskup Hnilica v Taliansku obvinený z trestného činu v súvislosti s krachom Ambroziánskej banky, ktorá spolupracovala s vatikánskou bankou IOR. Príspevok vyvolal medzi veriacimi na Slovensku niekoľko otáznikov o osobe biskupa Pavla Hnilicu. O vysvetlenie sme požiadali katolíckeho kňaza a jeho dlhoročného osobného priateľa Jána Košiaru:

- O čo išlo v prípade Ambroziánskej banky?

- Nikto by o nej nikdy nebol býval veľa vedel, keby nebola v roku 1982 skrachovala. Bola to svojho času najväčšia talianska katolícka banka a teda úzko spolupracovala s vatikánskym Inštitútom pre náboženské diela, čo je vlastne oficiálny názov vatikánskej banky. Týmto krachom v roku 1982 prišli o svoje peniaze mnohí ľudia a jej riaditeľ a Roberto Calviho našli obeseného v Londýne. Hovorilo sa o samovražde, ale aj o zákernej vražde. Vatikán síce odmietol zodpovednosť za krach Ambroziánskej banky, ale nakoľko vatikánska banka s ňou úzko spolupracovala, poškodeným klientom bolo vyplatené odškodné vo výške 250 miliónov amerických dolárov. Na toto veľkodušné gesto reagovala tlač v celom svete, najmä v Taliansku, veľkou protikirkevnou kampaňou.

- Nebudeme zachádzať do detailov prípadu, ktorý je veľmi komplikovaný a o ktorom existuje veľa literatúry. Opýtam sa však, ako sa v tomto škandále ocitol biskup Pavol Hnilica?

- Otec Pavol žil, ako vieme, v Ríme a čítal tieto články a sledoval televíziu a útoky na Svätého Otca a Cirkev ho veľ-

Vedia, čo činia...

mi boľeli. V hĺbke svojho srdca bol presvedčený, že vatikánske kruhy sa stali obeťami zlomyseľnej ohováračskej kampane. Predbežne sa mohol len modliť za jej vyriešenie a dobrý koniec. Jeden jeho blízký priateľ ho zoznámil s Flaviom Carbonim, ktorý bol pravou rukou riaditeľa Ambroziánskej banky Roberta Calviho. Carboni tvrdil, že má prístup k istým tajným dokumentom, z ktorých sa dá jednoznačne a nepochybné dokázať nevina Vatikánu. Tiež uisťoval otca biskupa, že má dobré kontakty s viacerými talianskymi novinármi, ktorí sú ochotní objektívne písať a tak očistiť Vatikán od všetkých klebiet a obvinení. Požiadal pána biskupa o finančnú pomoc na honoráre za tieto články. Carboni však dôveru a veľkodušnosť biskupa Hnilicu veľmi zneužil a dostal ho nielen do veľkých ťažkostí, ale aj pred taliansky súd. Proces trval skoro 20 rokov. Dňa 8. marca v roku 2000 sa konal posledný súd v predmetnej veci a ten biskupa Hnilicu spod obžaloby úplne oslobodil, zatiaľ čo Calviho spolupracovníci, Flavio Carboni a Giulio Lena, ktorí ho do kauzy zatiahli, dostali nepodmienečné tresty. To v dokumente televízie neodznelo. K súdnym spisom síce prístup nemám, ale tento prípad zaznamenala nielen vtedajšia talianska tlač, ale v knihách aj jedno milánske ľavicové knižné vydavateľstvo, ktoré je známe svojimi protivatikánskymi publikáciami. Nielen to. O celom procese bol nakrútený aj celovečerný film, ktorý som si v Ríme pozrel a bol som príjemne prekvapený, že ani meno, ani postava biskupa Hnilicu sa v ňom neobjavila. Totiž autor a režisér si tento prípad vopred dobre naštudovali, aby nezavádzali divákov a nevyrobili si prípadné právne ťažkosti, ak by biskupovi Hnilicovi pripísali nejakú vážnu úlohu v tejto záležitosti.

- Môžeme teda povedať, že biskup Pavol Hnilica vo svojej veľkej добрote a v istých prípadoch aj naivite vlastnej naletel týmto podvodníkom?

- Áno, určite. Otec Pavol bol veľmi dobrý človek. V každom videl svojho brata. Nikdy nikoho neodmietol a každému sa usiloval vždy pomôcť. Sám som bol osobne svedkom jeho nezištnej lásky, dôvery a pomoci tým, ktorí ju potrebovali. Keď som vyslovil moje výhrady, že „otec Pavol, tento človek si to neváža, zajtra to zneužije a peniaze prepíše, o tri dni tu pride zas“, na to mal otec biskup len jednu odpoveď: „Čo by urobil Pán Ježiš na tvojom mieste?“ Aby som to jednoducho zhrnul, u pána biskupa Pavla Hnilicu, bolo dobro Cirkvi a ľudí na prvom mieste.

Médiá majú veľkú moc. Tá sa však dá ľahko zneužiť. Hlavne keď sa dotknutá osoba nemôže brániť. Televízia bez zaklapania vstupuje do našich domácností a v istom zmysle formuje naše názory. Preto má aj veľkú zodpovednosť, ako o tom hovorí aj súčasný pápež Benedikt XVI. Tá spočíva v hľadani pravdy. Ja len dúfam, že raz sa prostredníctvom televízie dozvieme aj to, čo sa stalo s kňazmi, mučeníkmi za vieru, ktorí tu, na Slovensku zahynuli za záhadných okolností počas komunizmu. Ako napríklad páter Emanuel Jozef Cubínek, zastrelený na fare vo Svätom Jure na Silvestra v roku 1965, Jaroslav Rusnák, otrávený plynom na fare na Trnávke v Bratislave v roku 1977, či Frémysel Coufal v roku 1981, alebo Štefan Polák 7. októbra 1987. Určite by to boli veľmi zaujímavé prípady pre investigatívnu televíznu žurnalistiku a nemúsime za nimi chodiť ani do Vatikánu, ani do Londýna.

Stanovisko k voľbe predsedu Správnej rady ÚPN

My dolupodpísaní historici, účastníci vedeckého seminára k slovenským dejinám 20. storočia, vyslovujeme znepokojenie nad cieľenou kampaňou, ktorá sa rozpútala voči nášmu kolegovi, Mgr. Ivanovi Petranskému, PhD., a viedla k spochybňovaniu jeho odbornej kvalifikácie. V demokratickom a právnom štáte nie je akceptovateľné, aby sa osobné osočovanie pod rúškom slobody tlače stalo nástrojom obmedzovania základných ústavných práv, akými sú sloboda prejavu a sloboda vedeckého bádania. Nesúhlasíme tiež s tým, aby v pluralitnej spoločnosti dochádzalo k účelovému podsúvaniu zjednodušeného pohľadu na slovenské dejiny.

PhDr. PaedDr. KAROL JANAS, PhD., Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Trenčín, PhDr. TOMÁŠ KLUBERT, PhD., Univerzita sv. Cyrila a Metoda, PhDr. MARTIN LACKO, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava, PhDr. PAVEL MIČIANIK, M. A., Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, PhDr. PETER MIČKO, PhD., Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, PaedDr. MARTIN PEKÁR, PhD., Prešovská univerzita v Prešove, Prešov, Mgr. ONDREJ PODOLEC, PhD., Historický ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava, PhDr. MICHAL SCHVARC, Slovenské národné múzeum, Bratislava, PhDr. MAREK SYRNÝ, Múzeum Slovenského národného povstania, Banská Bystrica, PhDr. MICHAL ŠMIGEL, PhD., Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, PhDr. PAVOL TIŠLIAR, PhD., Univerzita Komenského, Bratislava, Mgr. IVAN VARŠO, Univerzita Komenského, Bratislava

Trnava Lúka 2. februára 2007



Kresba: Andrej Mišanek

Čo nás čaká... a neminie?

Stačí si vziať do rúk ktorúkoľvek noviny alebo časopis, ktorá v SR ovládla trh s periodickou tlačou, a zistíte jedine - tematickú obmedzenosť. Bezobsažnosť bulváru charakterizuje ten istý obsah: variácie tých istých spoločenských a sexuálnych pikantností okorených počtami mŕtvych na miestach tragédií alebo na bojiskách sveta. Zdá sa, akoby vymreli normálni ľudia so zdravým úsudkom, ktorých zaujíma život v celej jeho pestrosti a zložitosti, ktorí sa zamýšľajú nad súčasnými vážnymi problémami života obyvateľstva štátu a sveta.

Do tohto blaženého bľabotania našich médií udrela pred pár dňami ako blesk správa vedeckého panelu OSN o dôsledkoch globálneho otepľovania. Na naše obrazovky začal kosi písať povestné „Mene, Tekel, Fares...!“, aby tí, čo ešte celkom nestratili súdnosť a leží im na srdci osud svojho potomstva, národa, štátu i celého človečenstva, si uvedomili, že všetky naše žabomyšie politické spory a bezobsažné spoločenské pechorenie sa stráca v tieni existenčných problémov našej zemeľe.

Je to vážnejšie sa našou budúcnosťou, než sme si kedy boli pomysleli. Správa o globálnom otepľovaní Zeme a jeho dôsledkoch pre ľudstvo súčasnosti a najmä pre naše potomstvo, ktorú nám vedci predložili, sa netýka budúcnosti v storočnej alebo tisícročnej perspektíve, ale súčasnosti a dôsledky sú už tu, vo viditeľnej podobe.

Medzivládny panel pre klimatické zmeny (Intergovernmental Panel on Climate Change - IPCC) je autoritativným orgánom zlože-

ným z 2500 vedcov z viac ako 130 krajín. Celožijdnové stretnutie za zatvorenými dverami v Paríži, ktoré vydaniu správy predchádzalo, skončilo 2. februára. Správa Klimatické zmeny 2007 obsahuje na 20 stranách vedecké hodnotenie klimatických zmien. Vedci zvažovali doslova každé slovo. Nakoniec došli k záveru, že až s 90-percentnou pravdepodobnosťou možno určiť ľudské ekonomické a spoločenské aktivity, ktoré sú príčinou globálneho otepľovania a radikálnych klimatických zmien. Je to doteraz najostrejšie varovanie pre vlády sveta a rozhodujúce spoločensvá, aby prijali čím skor opatrenia na zníženie emisií skleníkových plynov.

„Globálny nárast koncentrácie oxidu uhličitého je spôsobený najmä využívaním fosilných palív a zmenami využívania pôdy, zatiaľ čo pri metáne a oxidoch dusíka je príčinou najmä poľnohospodárstvo“, tvrdí správa. Dodáva, že ďalšie otepľovanie je „veľmi pravdepodobné“ a spúští „mnoho zmien v globálnom klimatickom systéme“. Ďalšími závermi sú:

- Nárast globálnej teploty medzi 1,8 a 4,0 °C v 21. storočí (v porovnaní s 0,7°C v predchádzajúcom),
- priznanie, že globálne otepľovanie zapríčiňuje silnejšie hurikány kvôli zvýšeniu teploty hladiny mora,
- „pravdepodobný“ odhad, že topenie sa ľadovcov pred 125 000 rokmi zapríčinilo zdvihnutie hladiny morí o 4 až 6 metrov, pričom bolo vyvolané teplotou vyššou o 3-5 °C ako máme v súčasnosti.

ERNEST POZORNÝ

Pán Ježiš na výhrady voči apoštolom odpovedá: „Vezmú im ženícha...“ pre apoštolov to bude nepríjemný čas. Potom Pán Ježiš hovorí: *Nová záplata na nové rúcho - mladé víno do nových nádob...*

To znamená: s evanjeliom nový čas, nová epocha - novozákonná. To bolo za Ježišových čias - vtedy, keď Pán Ježiš začal ohlasovať evanjelium, keď si povolal a začal formáciu apoštolov.

Dnes:

Začiatok 21. storočia, začiatok 3. tisícročia.

Miesto: Slovensko.

V novej podobe naplňa sa Ježišovo slovo:

„Vezmú im ženícha...“ - nepríjemné ataky, útoky, obvinenia...

„Nová záplata, nové víno...“ nové situácie, často spojené s problémami a samozrejme aj s nutnosťou riešenia...!

A tak v súčasnosti nemôžeme obísť dianie, turbulencie okolo nás. To sa začalo už dávnejšie - obviňovanie cirkevných osôb zo spolupráce so štátnou bezpečnosťou v bývalom komunistickom - totalitnom a normalizačnom režime.

O tejto smutnej skutočnosti Konferencia biskupov Slovenska na svojom plenárnom zasadnutí dňa 23. februára 2005 k zverejneniu zväzkov bývalej ŠtB vydala toto STANOVISKO:

„Ústav pamäti národa zverejnil zväzky spolupracovníkov bývalej štátnej bezpečnosti, v ktorých sú uvedené aj mená biskupov a kňazov Katolíckej cirkvi. Hoci ešte nie sú zverejnené zväzky všetkých oblastí, Konferencia biskupov Slovenska vyjadruje toto svoje stanovisko:

1. Pripúšťame, že niektorí duchovní spolupracovali a stáli v službách ŠtB a nechceme ich obhajovať.

2. Ak sa dobrovoľne ponúkli kvôli vyšším postom, kariére či peniazom, ak na kohokoľvek donášali alebo zloomyšľne škodili - je to odsúdeniahodné.

3. Ak spolupracovali vydieraní pre svoje delikty alebo charakterové slabosti - je to poľutovaniahodné.

4. Ak sa často navštevovaní a obťažovaní pracovníkmi ŠtB zamotali do ich sietí a osamotení žili v neustálom strachu a napätí; ak boli vydieraní pre nejaké priestupky; ak podľahli panike a snažili sa zmierlivým spôsobom udržať prijateľnú úroveň kontaktov - treba mať s nimi súcit.

5. Ak ani nevedia, ako sa do evidencie ŠtB dostali, dokonca výslovne

ALOJZ TKÁČ, arcibiskup

„Vezmú ženícha... Nové víno...“

(Mk 2, 18-22)

tvrdia, že ju nepodpísali a že nikoho neudávali a žiadne výhody nemali, naopak, že pred príslušníkmi ŠtB žili v neustálom strachu a úzkosti - treba im veriť.

Vieme o svojich ľudských slabostiach i kňazských zlyhaniach.

Preto my biskupi všetkých, ktorým duchovní spoluprácou s ŠtB ublížili (a to tak kňazom, ako aj laikom), odprosujeme. Všetkým, ktorých svojou spoluprácou s ŠtB pohoršili, sa ospravedľujeme. Všetkých prosíme: odpustite. Aj Sväté písmo nás nabáda: „Lebo ak vy odpustíte ľuďom ich poklesky, aj váš nebeský Otec vám odpustí“ (Mt 6, 14).

Žili sme v ťažkých časoch - v desaťročiach komunistickej diktatúry, v období intríg, podozrievania, zastrážovania. Zvláštnu pozornosť venovala ŠtB práve Katolíckej cirkvi. Už bezprostredne po roku 1949 komunisti začali jej prenasledovanie. Boli pozatvárané semináre, rehole, školy, zakázaná činnosť Gréckokatolíckej cirkvi, mnohí boli vo väzeniach, dokonca mučení a zavraždení. Mnohí tento tlak nevydržali, niektorí sa nazdávali, že spoluprácou dokonca zachraňujú Cirkev. Avšak absolútna väčšina katolíckych kňazov obstála čestne, ba niektorí dokonca hrdinsky.

Mnohí z nich sú už vo večnosti. Tí, ktorí ešte žijú, nech sa s tým v duchu pokánia vyrovnajú vo svojom svedomí pred Pánom Bohom a pred ľuďmi.

Dnes sú na pranie ri „vinníci“ - obeť vtedajšieho komunistického režimu a jeho neľudských praktík.

No prvá na pranieri by mala byť bývalá KSC, KSS. Ona bola iniciátorkou aktivít ŠtB a jej príslušníkov.

Zaráža nás však jedna skutočnosť. Zatiaľ čo médiá v publikovaných textoch uvádzajú mená kňazov a iných spolupracovníkov, nehovorí o príslušníkoch, ktorí celú spoluprácu organizovali, nancuovali a prostredníctvom nej vydierali. My všetci, celé Slovensko, by sme mali žiť očistení podľa pravdy a v pravde, čo je jediná záruka nášho dôstojného života do budúcnosti.“

A teraz k záležitosti a obviňovaniu pána arcibiskupa Jána Sokola:

- Záznamom v zväzkoch ŠtB sa dáva absolútna pravovernosť a vieryhodnosť. Ja o tom veľmi pochybujem.

- Vám, ktorí tak horlíte za očistu

Cirkvi, odpovedám: Vaša horlivosť má iné meno a obsah: Cirkev, ktorá je spoločenstvo veriacich kresťanov, katolíkov, zdeptať, zmenšiť jej sebavedomie a veriacich pokoriť. Ešte sa nestalo - aspoň nemám o tom znalosť - aby neprajníci Cirkvi usilovali a viedli zápas o jej očistu. Ďakujem vám za váš záujem, ale tú úlohu nechajte jej samej.

- Celá masmediálna kampaň okolo osoby arcibiskupa Sokola má mať finále: doviest, došvať ho k rezignácii.

- Výhoda predovšetkým internetových stránok: anonymita; tam sa všetko dá vyliat: pochopenie i zášť, uznanlivosť i nenávisť..., pravda i lož... a nikto nemôže byť volaný na zodpovednosť.

- Vy, ktorí ste nezakúsili praktiky ŠtB, pri hodnotení správania sa obža-

lovaných a predhodených na verejný pranier, buďte zdržanliví a pokorní; jej praktiky boli nahováranie, výstrahy, hrozby, deptanie psychické i fyzické ohrozenia, kde išlo o veľkú újmu na zdraví a o život... Teda skromnosť v hodnotení tých, ktorí teraz vynášajú sudy je naozaj namieste.

- Bolo spomenuté stanovisko KBS, ale predsa: Kampaň sa začala u „agentov“, a to členov Cirkvi ako aj iných profesií. Ale kde sú tí, ktorí toto všetko iniciovali, riadili... Čo robia tí, ktorí nás špehovali, predvolávali na výsluchy a vypočúvali... Aké posty majú dnes?

- A viaceré tvrdenia niektorých našich historikov o tejto téme, dovoľím si tvrdiť, že sú „rozprávku na dobrú noc“.

Buďme rozvážni pri vynášaní výrokov. Taktiež ak máme prijať či neprijať výroky iných. Tu je múdra kritičnosť na mieste.

A k arcibiskupovi Sokolovi: Nemám dôvody neveriť mu.

Naopak: mám dôvody veriť mu. Amen.

Košice - Dóm,

Rádio Lumen 15. 1. 2007



Toto je na hranici, či už za hranicou slobody slova? Nedá sa vysvetliť obsah slov na transparente ako zastrážovanie, otvorený útok? Je také niečo hodné tolerancie a mlčania? Čo robia orgány činné v trestnom konaní?

Talianka tlač venovala škandálu v súvislosti s demisiou varšavského biskupa Stanisława Wielgusa mimoriadnu pozornosť. Prípado bol nielen na prvých stranách denníkov, ale venovali sa mu aj mnohé celostránkové komentáre. Človek, ktorý dnes drží v rukách vatikánske médiá - riaditeľ tlačovej kancelárie Svätej stolice, generálny riaditeľ Vatikánskeho televízneho centra a generálny riaditeľ Vatikánskeho rozhlasu - šikovný, ale opatrný jezuita, P. Federico Lombardi SJ, sa v pondelok 8. januára 2007 na margo varšavských udalostí vyjadril, že „Wielgus nie je prvý a pravdepodobne ani posledný prípad útoku na osobnosť Cirkvi na základe dokumentov tajných služieb bývalých režimov.“ (Il Giornale, 8. januára 2007, s. 3)

Jeho slová sa potvrdili ešte v ten istý deň: Bola zverejnená demisia msgr. Janusza Bielańskiego z úradu farára v krakovskej katedrále. Jeho biskup, kardinál Stanisław Dziwisz ju prijal ešte 2. januára t. r.

Zdá sa, že je to stále zatiaľ len vr-

JOZEF M. RYDLO

Sebareflexia Cirkvi je potrebná aj v slovenskej spoločnosti

Do vienka novému predsedovi ÚPN

chol Padovca. Redaktorka Caterina Maniaci z Krakova v denníku *Libero* (9. januára 2007, s. 19) v článku *Škandál zasiahol Wojtylovu katedrálu* okrem iného píše, že problém sa môže rozšíriť na všetky cirkvi vo východnej Európe počnúc bývalým Česko-Slovenskom. Autorka ďalej spomína rozličné mená možných kandidátov na varšavského arcibiskupa, napríklad „...kardinála Zenona Grocholewského, prefekta Kongregácie pre katolícku výchovu. Ak prejde on, ako pomocného biskupa by si mohol vziať terajšieho apoštolského nuncia v Bratislave, arcibiskupa Jozefa Henryka Nowackého.“ Hoci odchod z miesta prefekta rímskej kongregácie inde ako do dôchodku je v

Rímskej kúrii veľmi zriedkavý, predsa sa za terajšieho pontifikátu aj táto tradícia skončila. Stalo sa tak napr. s kardinálom Crescenziom Sepem (nástupcom kardinála Jozefa Tomku na čele Kongregácie pre evanjelizáciu národov), ktorý „bol odídnený“ za arcibiskupa do Neapolu. A preto ani prípad kardinála Grocholewského v Ríme určite už nikoho neprekvapí.

V Poľsku však asi áno. Podľa milánskeho mienkotvorného denníka *Il Giornale* (8. januára 2007, s. 3) odchod z Vatikánu čaká aj arcibiskupa Euarda Nowaka, sekretára, teda „dvojky“ na Kongregácii pre svätorečenia, ktorý by sa mal stať biskupom pre Poliakov v diaspore.

Antonio Socci v denníku *Libero* (9. januára 2007, s. 18) v súvislosti s prípadom agentov bývalých tajných služieb - dnes vo vysokých cirkevných úradoch - ide ešte viac do hĺbky. Pripomína dnes už skoro celkom zabudnutú skutočnosť, že Druhý vatikánsky koncil neodsúdil komunizmus, hoci o to žiadalo 500 delegátov - koncilových otcov. Nestalo sa tak preto, lebo blahej pamäti pápež Ján XXIII. pozval na tento koncil dvoch pravoslávnych pozorovateľov z Ruska, ktorých určite vybrala a riadila KGB. Či a ako toto priamo súvisí s prípadom Wielgus je akiste otáznne, ale A. Socci pripomína aj ďalšie dve nedávne udalosti, ktoré svedčia o tom, ako hlboko

je zakorenená choroba komunizmu v cirkvách.

V rámci pohrebných obradov Jána Pavla II. hlavný pápežský ceremonár arcibiskup Piero Marini, (medzičasom tiež už odvolaný) prečítal tzv. *Rogito* - stručný životopis zosnulého pápeža, ktorý bol potom vložený do pontifikovej truhly. Originál bol v latinčine. Zaujímavá je najmä tá pasáž, kde sa píše: „Ján Pavol II. prispel k pádu komunistických režimov v niektorých krajinách.“ (In his communistarum quarundam nationum regiminum dissolutiones annuerantur, ad quam rem multum contulit ipse Summus Pontifex). Pikantné na celej veci ale je, že slovo komunistické bolo v prekladoch do taliančiny, francúzštiny, angličtiny a portugalčiny preložené ako: „niektoré“ - konkrétne: taluni regimi, plusieurs régimes, several regimes, certos regimes. Dodnes si to možno overiť na www.vatican.va.

Nuž, znátok v Katolíckej cirkvi v otázke komunizmu zdá sa byť, žiaľ, evidentný až na jej najvyšších miestach vo Vatikáne. Stačí spomenúť na-

priklad vyjadrenie nebohého kardinála Agostina Casaroliho, kedysi štátneho sekretára a ešte predtým šéfa tzv. vaticánskej *Ospolitiky*, ktorá presadzovala dialóg s komunistickým svetom. Cieľom tejto politiky bolo, aby Rím dosiahol vplyv a mal pod priamou kontrolou miestnu cirkev v tej-ktorej krajine. Nie náhodou sa hovorilo o „úradnej“ a o „tajnej“ cirkvi. „Tajná cirkev“, ktorá tzv. *Ospolitiku* zásadne odmieta, sa vymykala nielen zubadlám komunistickej moci, ale aj akejkolvek priamej kontrole Svätej stolice. Stačí si prečítať memoáre Agostina Casaroliho (*Tryzeň trpezlivosti*) i Bohuša Chňoupku (*Memoáre in claris*), kde sa možno dozvedieť o nepochybných konvergenciách politik oboch strán.

Ešte v roku 1993, teda štyri roky po páde komunizmu, keď už bol kardinál Casaroli na dôchodku, na prezentácii jednej knihy verejne povedal: „Škoda, že komunizmus stroskotal“ (*Il Giornale*, 21. decembra 1993).

Dnes už nikto nepochybuje o tom, že tzv. *Ospolitika* Vatikánu, ktorej stesnením bol Agostino Casaroli, bola *kontraverzná politika*, ktorá tým, že uprednostňovala ústupky voči komunistickým uzurpátorom moci, akoby dávala úradný placet určitej forme kolaborácie miestnych cirkví s komunistickým štátom.

Bohužiaľ, dávno upadli do zabudnutia encykliky pápeža Pia XI. *Non abbiamo bisogno* [Nepotrebuje, 1931] proti Mussoliniho fašizmu, či *Mit brennender Sorge* [S úzkostlivou starosťou, 1937] proti Hitlerovmu nacizmu. A kto si ešte pamätá na jeho encykliku *Divini redemptoris* [Prisľúbenie božského Vykupiteľa, 1937] o bezbožníckom komunizme, kde o. i. jasne stojí čierne na bielom: „Hľa, ctihodní bratia, toto nové evanjelium – bezbožnícky komunizmus sa hlása ľudstvu ako posolstvo spásy a vykúpenia. Je to sústava plná bludov a sofizmov, je v rozpore s rozumom aj s Božím zjavením; rozvracia sociálny poriadok, lebo ho ničí v samých základoch, neuznáva pravý dôvod podstaty a účelu štátu; popiera práva ľudskej osoby, jej dôstojnosť a slobodu.“ (*Divini redemptoris* č. 14, jej posledné slovenské vydanie vyšlo

v SSV v Trnave r. 1997.)

Vráťme sa napokon do súčasnosti. V súvislosti s odstúpením varšavského arcibiskupa S. Wielgusa STV v hlavných správach 10. januára 2007 uviedla, že veľké slovo pri menovaní biskupa má vždy apoštolský nuncijs. To je v zásade pravda, aj keď nie úplná. Zostala však nezodpovedaná otázka, kto je za menovaním väčšiny terajších katolíckych biskupov na Slovensku? Súčasný apoštolský nuncijs v SR J. E. Henryk Józef Nowacki (podľa talianskeho denníka *Libero* možno budúci svätia biskup vo Varšave), sa k tomu podľa STV nevyjadril. Celkom správne, veď tu v tom čase nebol. A pred rokom 1989 nebol tu vôbec nijaký nuncijs ani nunciatura. Nuž, kto nám to z Vatikánu menoval a určil biskupov, z ktorých jeden „podpísal akýsi papierik“ a druhý – člen federálneho výboru *Pacem in terris* (*Ve službách dobra a pokoja – sborník 2. celostátného sjazdu PIT v roku 1980*, s. 85) urobil už po vysviacke za biskupa sľub vernosti ČSSR? (*Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*, Bratislava, vyd. Lúč 2000, s. 1399.)

Metropolitovi Jánovi Sokolovi i generálnemu biskupovi ECAV Júliovi Filovi dajme pokoj! Konferencia biskupov Slovenska sa veriacim ospravedlnila za činnosť tých kňazov i biskupov, ktorí kolaborovali s represívnymi orgánmi komunistického štátu. Pochopiteľne, eštebácka chobotnička mala i má svoje chápadlá ako v občianskej spoločnosti, tak aj v cirkvách. Myslieť si, že cirkevný hodnostár bol odolnejší voči úkladom ŠtB ako ktorýkoľvek iný činovník, je naivita hraničiacia s hlúposťou, pretože o tom, kto v minulom režime mohol vykonávať aj ten najpodradnejší úrad, predsa rozhodovala s konečnou platnosťou Štátna bezpečnosť. Katolícka cirkev bola predmetom zvláštnej pozornosti ŠtB, tak nečudo, že aj medzi kňazmi a v hierarchii mala svojich tajných spolupracovníkov, dôverníkov i agentov. Svojich aktívnych špiónov mala aj v zahraničí, medzi laikmi i medzi kňazmi. To, kto a ako vedome a dobrovoľne spolupracoval, dnes už možno len ťažko dôveryhodne zokladovať. Zostáva to predmetom histó-

VYHLÁSENIE NA OBRANU SLOBODY SLOVA

V Bratislave 16.1.2007

V súvislosti s verejne prezentovanými názorami arcibiskupa Jána Sokola o slovenskej minulosti sme so znepokojením zaregistrovali mediálne a skupinové útoky, ktoré sekriminovali občana Slovenskej republiky za vyslovený názor opretý o osobnú skúsenosť. V demokratickej spoločnosti, v ktorej platí ústavné garantovaná sloboda prejavu, sú takéto netolerantné útoky nepripustné a odsúdzateľné.

Obávame sa o neud demokratické na Slovensku, o jej navrátenie do doby, ktorá upierala práva na voľný názor a práva na jeho verejné vyjadrenie de facto ľuďmi. Podpisy spokojných, ktorí sa v minulosti angažovali a aj v súčasnosti sa významenávajú v našom kultúrnom a spoločenskom živote, pod politickými vyhláseniami bývalého režimu, sú nám výstrahou. Takéto zasahovanie do spoločenského života obviňuje v Slovenskej republike atmosféru podobnú situácii komunistického režimu.

Ing. Mária Andoňová, ekonómka

Ing. Miroslav Boldiš, podnikateľ

JUDr. Peter Brňák, sudca

Prof. MUDr. Anton Gáth, CSc., lekár, VŠ učiteľ, spisovateľ

MUDr. Karol Hornáček, lekár – primár

Dr. Martin Hrivnák, filmový kritik

Prof. MUDr. Štefan Hrušovský, PhD., lekár, VŠ učiteľ

Mgr. Anna Kavecká, učiteľka

JUDr. Viera Kavecká, právnička

MUDr. Juraj Májek, lekár – primár

Prof. MUDr. Peter Mlýny, PhD., lekár, VŠ učiteľ

Ing. František Ondrejčok, podnikateľ

René Pavlík, podnikateľ, publicista

Mgr. Jozef Sedláčik, fotograf, VŠ učiteľ

JUDr. Alexander Števík, pracovník v kultúre, publicista

rie a predovšetkým otázkou svedomia, do ktorého vidí iba Boh.

Medzi poľutovaním a ľútosťou je podstatný rozdiel, ospravedlnenie je šľachetné gesto, podľa mňa však nedá sa len ľutovať, čo zlé „agenti v sutanách“ porobili, ale treba napraviť chyby, ktoré z toho vznikli. ŠtB bola výkonným orgánom komunistickej moci, konkrétne činy a zločiny páchali konkrétni ľudia, predovšetkým oni majú byť vzatí nielen na pranier, ale aj na zodpovednosť. Ak v občianskej spoločnosti ten-ktorý činiteľ nájde odvalu a pod ťarchou dôkazov odstúpi z funkcie, malo by to platiť aj v cirkvách.

Odvolať arcibiskupa Sokola, ako si to mnohí jeho kritici želajú, nie je vonkoncom spravodlivé, ani opodstatnené a napokon ani taká jednoduchá záležitosť, ako si to kde-ko myslí. *Cui prodest, cui bono?* Komu to poslúži, na čo je to dobré? Metropolitá Sokol je predsa najvyšší cirkevný predstaviteľ v Bratislavsko-Trnavskej arcidiecéze! Čím ďalej, tým viac každý súdny človek nadobúda dojem, že znám v registroch ŠtB dnes slúži viac na celoplošnú diskreditáciu Katolíckej cirkvi ako pranier toho-ktorého registrovaného kňaza či biskupa.

Arcibiskupovi Jánovi Sokolovi do zaslúženého dôchodku zostávajú už len dva roky: z pohľadu večnosti je to veľmi málo.

Všetci svedkovia doby ešte nepomreli. Možno raz prehovorí. Nesúdme, aby sme neboli súdení.

JOZEF M. RYDLO,
člen Slovenského ústavu
Autor je poslanec NR SR,
podpredseda Zahraničného výboru

Posledná cesta

V rámci výzvy poslancu Baráša a sľube 100 litrov vína tomu, kto mu „zoženie Langoša na verejnú diskusiu“ správa „Bleskovky“ z 1. 10. 2005 dodáva: „Podľa Barášovej výzvy hľadaný občan Langoš má vek 59 rokov, výšku 182 cm a váhu 83 kg. Langoš má tmavé vlasy a fúzy. Zvláštne znamenie je, že obhľadá ŠtB“ – uviedol Baráš, agent „Lotos“.

Bolo to mlenené iba ako vtip, alebo sa skutočne po Janovi Langošovi rozbehla naháňacka? Pravda, alebo hypotéza?

Ráno dňa 15. júna 2006, na sviatok Božieho Tela, sa Jano Langoš blížil ku Košiciam. Čo mu asi vŕň hlavou? Osamelý bojovník sa v oktávii rúti dopredu. Jeden z úsekov trasy je jeho posledným.

Denník SME zo 16. júna 2006 o tejto ceste uvádza:

„Aj včera sa Jano Langoš ponáhal do Košíc preto, aby obhľadá pravdu. Na krajský súd šiel brániť Ústav pamätí národa pred biskupom Jánom Babjakom. Ten, hoci bol len dôverník ŠtB, žiadal súd o výmaz jeho mena z internetovej stránky ústavu. Na prvom stupni biskup prehral, včera mal rozhodovať odvolací súd.“

Na tento súd však už Jano Langoš nedošiel. „Mladého muža, ktorý podľa polície zavinul smrť Jána Langoša, obvinil vyšetrovateľ z usmrtenia.“

(TASR 16. 6. 2006)

Prosíme všetkých našich čitateľov a modlitbové skupiny o modlitby ako aj o sv. omše za nebohého Jána Langoša.

Z agentúrnych materiálov pripravil:
Anton SELECKÝ

Casaroli: peccato che il comunismo abbia fallito

Città del Vaticano

«Qualche volta dico ai miei amici che mi è quasi spiaciuto il fallimento del comunismo, perché c'erano dei valori di fraternità e uguaglianza, purtroppo inseriti in un contesto troppo estremistico, valori che però oggi è difficile costruire». Lo ha detto l'ex segretario di Stato Vaticano, Casaroli, intervenendo alla presentazione di un libro-intervista scritto da un giornalista de «l'Unità». Alla presentazione erano presenti il presidente del Senato, Spadolini, i cardinali capi di cattedrale Silvestrini, Hamer e Arinze, numerosi ambasciatori tra i quali il rappresentante dell'Olp in Italia.

Za Štúra

Ktože to znova štúra do Ludovíta Štúra?!

Šľachetná cisárovná Štúra nám „neodrovná“ z hlbokej sebaúcty.

Veď iných miest sú tucty!

Kto je tá ľudská trocha, čo zavádzia mu socha veľkého muža vlasti?

Do ktorej mestskej časti pred svetom chce ho ukryť?

To by bol vhodný úkryt! – schovať ho do tunela, aby s ním doznela aj reč, ktorú nám stvoril.

Ňou národ prehovoril prvý raz nahlas k svetu.

Kto inštalovať chce tu turula a či leva?

A kto tu Boha hnevá a zradcovsky si veští pochvalu z Budapešti?

Či mal by tam stáť Horthy, potomok divej hordy, čo Slovač ujarmila?

Tá socha je nám milá, nad všetky iné drahá.

Nech ten, kto na ňu siaha, pod hrozbou Božej päste skamenie na jej mieste a na jej piedestáli, aby ho blesky s'ali!

Či tí, čo s vlkmi vyli, pamätník postavili niekomu z našich bardov?

Za komárňanskou čárdou – ponižujúcim miestom – aj našim vierozvestom radšej by priestor dali.

My sme tu teraz králi a je to v našej moci, vykročiť proti noci a cestu zradným cieľom zahatať vlastným telom!

KATARÍNA HUDECOVÁ

Ad: Kniha sa pýri

V Kultúre (15/2006) vyšiel obsahovo-informatívny článok od Gregora Papučeka „Kniha sa pýri vlastným obsahom. Kto potrebuje o nás širší klamstvá?“ Autor si berie na mušku dvojazyčnú anglicko-maďarskú publikáciu „The Situation of the Slovak National Minority in Hungary“, resp. „A Magyarországi Szlovák Nemzeti Kisebbség Helyzete“ (Situácia Slovenskej národnej menšiny v Maďarsku), ako aj jej druhú časť, ktorú pripravila bývalá (1994-98) Celoštátna slovenská samospráva (ďalej iba: CSS) pod názvom „The Position of Hungary's Slovak Community And the Aims And Tasks Arising From It 1996/97“ (Pozícia slovenskej komunity v Maďarsku a z nej vyplývajúce ciele a úlohy). Publikáciu pripravil a vydal Úrad predsedu vlády Maďarskej republiky, vyšla v budapešťskom vydavateľstve Osiris v roku 1997.

Papučekov článok evokoval u mňa spomienku na moje dve cesty do Maďarska, ktoré som podnikla v r. 1993 a 1994, aby som sa na vlastné oči presvedčila, ako to so Slovákmi v Maďarsku vlastne je. V každom prípade nie tak, ako sa to v anglicko-maďarskej publikácii uvádza. Podľa tejto publikácie, ohňajúcej sa demokraciou, ľudskými právmi, úctou a ochranou menšín, neobmedzenosťou používania menšinových jazykov, by sa tam žijúca slovenská menšina musela mať „kráľovský“. V školskom roku 1996/97 mala vraj 69 slovenských menšinových materských škôl, 67 základných škôl a 5 škôl s vyučovacím jazykom slovenským. Podobné cifry som počula aj od predstaviteľov CSS. Publikácia sa zmiňuje aj o odnárôňovaní Slovákov v Maďarsku. O pravej príčine tohto javu sa v publikácii samozrejme zaryte mlčí. Ani slovíčko sa nepovie o ich „drastickom odnárôňovaní už v 19. storočí, o protinárôňových školských zákonoch grófa Apponyiho, zauškovanie slovenských detí (ich rodičov a starých rodičov) za jediné slovenské slovíčko vyslovené v prestávke na dvore školy v Mlynkoch,* o násilnom pomadžarčovaní kostolov, materských a elementárnych škôl, alebo, že ešte aj po 2. svetovej vojne deti museli platiť peňažnú pokutu, ak ich maďarskí učitelia prichytili na slovenskom (to jest materinskom!) slove (napr. vo Veľkej Tarči). Alebo aj o tom, že v celej krajine fungovali rôzne maďarské krúžky, organizácie, iredentistické podujatia, ktoré mali jediný cieľ, a ten bol, urobiť zo Slovákov čím skôr Maďarov“, toľko Papuček.

Uvedená publikácia sa hmýri okatými klamstvami. Bezpochyby maďarská vláda ju zhotovila „na vytieranie očí“ rôznym poslancom a komisárom v diverzných európskych a mimoerópskych zoskupeniach. Zaráža ale, že aj CSS sa podieľa veľkou mierou na tejto dezinformácii. Aj tu odcitujem Papučeka: „Čo je veľa, to je veľa, myslím si, a zdvihol som telefón. Zavolať som predsedovi Celoštátnej slovenskej samosprávy (CSS) Michalovi Matovi. Položil som mu otázku, či pozná túto „peknú“ knihu. Akoby som ju nepoznal, ved' my ju rozširujeme! Znela odpoveď“.

A tu na tomto mieste by som sa rada aspoň krátko zmienila o slovenskom menšinovom školstve, ako som ho spoznala v r. 1993 a 1994. Na každej „slovenskej“ škole sa slovenčina vyučovala ponajviac 2 – 3 hodiny týždenne, čiže iba ako cudzí jazyk a ostatné predmety v maďarčine. Čiže o slovenskom školstve nemohlo vôbec hovoriť. Keď som bola v Mlynkoch a miestne učiteľky mi povedali, že slovenčina je tam povinným predmetom pre všetky deti bez ohľadu na národnosť, myslela som, že hľadanú školu som konečne našla. Ale kdeže. Vyšlo najavo, že všetky predmety okrem slovenčiny sú v maďarčine. Aj tam sa slovenčina vyučovala iba ako cudzí jazyk a o slovenskej škole možno iba snívať.

Pre zaujímavosť uvediem zážitky z dvoch v tom čase najznámejších slovenských škôl v Maďarsku. Začnem slovenskou školou v Budapešti, v budove ktorej sa nachádzal aj internát. V ňom som bola ubytovaná. V prvý večer mal službu na vrátnici asi 60-ročný muž, ktorého je-

den rodič bol Slovák a druhý Maďar a s ktorým bolo možné dohovoriť sa aj po slovensky. Tento spustil na mňa, ako sa maďarská vláda stará o Slovákov a akú krásnu školu im postavila (myslel tú, v ktorej robil vrátnika) za mnoho miliónov forintov a ako tí Slováci utláčajú Maďarov na Slovensku. Tu, na tejto škole som stretla aj asi 22 – 23 ročnú dievčinu slovenského pôvodu, ktorá sa so mnou odmietla rozprávať po slovensky. Chcela sa rozprávať iba po nemecky. Okrem týchto dvoch „Slovákov“, milej ošetrovateľky, ktorá bola asi tiež slovenského pôvodu a vedela vysloviť tri slová lámanou slovenčinou, pár pomadžarčených slovenských priezvisk a niekoľko slovenských nápisov, nič nenasvedčovalo na slovenskú školu. Po slovenských žiakoch nebolo ani stopy. Škola slúžila skôr ako nocľaháreň pre maďarských žiakov z celého Maďarska, ktorí boli v Budapešti v divadle alebo sa tam zúčastňovali na iných aktivitách.

V Budapešti som nepochodila, a tak som sa vybrala na druhý koniec krajiny, do Békešskej Čaby, ktorá sa pýši slovenskou školou s honorárnym názvom „Slovenské gymnázium, všeobecná škola a kolégium“. Tam som hneď zamierila za riaditeľom školy. Dozvedela som sa od neho, že táto škola tvorí akýsi malý „kombinát“, lebo sa v nej nachádza škôlka, základná škola, stredná škola (gymnázium) a žiacky domov (kolégium). Na otázku, či vedia žiaci už pri nástupe do školy po slovensky, riaditeľ školy priznal, že šesťroční, ktorí začnú chodiť do školy, len veľmi slabo tento jazyk ovládajú alebo vôbec nie. Niektorí vedia práve toľko, čo sa naučili u nich v škôlke, ktorá slúži ako jazyková príprava. Do roku 1988 sa do gymnázia hlásili iba takí, ktorí vedeli po slovensky. Keďže počet žiakov klesol, prijímajú od roku 1990 aj takých žiakov, ktorí po slovensky vôbec nevedia, ale pôvod majú slovenský. V rodinách po slovensky rozpráva iba tá najstaršia generácia, najmä babičky. Stredná generácia podľa slov riaditeľa školy už po slovensky nevie a práve preto títo rodičia dávajú svoje deti do slovenskej školy. Čiže, keď sa oni nemohli učiť jazyk svojich rodičov, či starých rodičov, tak aspoň aby ich deti, prípadne vnučky a vnuci vedeli po slovensky. V dôsledku toho, že polovica žiakov zapisovaných sa na gymnázium, slovenčinu neovládala, sa museli smernice, učebné osnovy ako aj učebné materiály zmeniť a doplniť, aby sa žiaci intenzívnejšie učili slovenský jazyk. Od druhého roku návštevy gymnázia sa vyučuje dejepis a zemepis po slovensky.

Na internáte gymnázia som bola aj ubytovaná (podobne ako v Budapešti), a tak som mala možnosť pozorovať slovenský život okolo seba. Je to priam neuveriteľné, ale po celý čas som tam nezačula ani len slovíčko po slovensky. Žiaci, deti v detskej škôlke, vychovávateľky, kuchárky, vrátnička, upratovačky, všetci hovorili iba po maďarsky. Ba ani učiteľka neprehovorila k svojim zverencom v tom jazyku, kvôli ktorému túto školu navštevujú! Dokonca aj tí najmenší, ktorí by sa po slovensky naučili veľmi rýchlo, počúvali iba maďarskú televíziu. Snažila som sa nadviazať rozhovor s deťmi rôznych vekových skupín, bohužiaľ, po slovensky to nebolo možné.

Po slovensky sa vyučuje podľa slov riaditeľa slovenský jazyk a literatúra, dejepis a zemepis. Náhodou som zbadala knihy jedného žiaka, ktorý si ich zabudol na chodbe a keďže som videla, že sa medzi nimi nachádza i učebnica slovenčiny, tak som ju otvorila. Učebnica slovenčiny bola zostavená tak ako napr. i učebnica angličtiny, nemčiny alebo hociktorého cudzieho jazyka pre maďarských žiakov. Posledný deň som platila za ubytovanie. Pri pokladni a v administrácii tejto slovenskej školy nikto po slovensky nevedel ani len ceknúť! Tento problém som nahodila istej pracovníčke gymnázia, ktorú som stretla na chodbe, že v slovenskej

škole, v ktorej sa slovo po slovensky nepočuje, sa žiaci po slovensky do smrti ne naučia. Odpovedala mi, že to dobre vedia, ale lepšie to nejde, pretože žiaci po slovensky nevedia, alebo veľmi slabo a hodne učiteľov po slovensky tiež nevie.

Problémy so znalosťami, či skôr neznalosťami slovenčiny mala aj „Základná slovenská škola a žiacky domov“ v Sarvaši. Deti, ktoré na túto slovenskú školu prišli, po slovensky zväčša vôbec nevedeli. Náhodne som stretla dve rodiny, ktorých deti navštevovali tieto školy. Po dvoch rokoch ich odtiaľ vzali, lebo aj to málo, čo po slovensky vedeli, na nich zabudli.

Na mojich cestách za Slovákmi a slovenčinou som stretla hodne zaujímavých ľudí a navštívila asi dve desiatky múzeí. Žasla som nad množstvom krojov, náčinia toho najroznejšieho druhu, starých slovenských kníh a kalendárov, modlitebných knižiek, výšiviek, maselníc, mútnic, kolovratov, hrncov a pod., ktoré Slováci v Maďarsku uchovávali ako pamiatku na svojich predkov.

V sčítaní ľudu roku 1990 sa k Slovákom hlásilo iba 10 459 obyvateľov Maďarska. Podľa odhadu žije tam však aspoň 110 000 Slovákov. Rozprávala som sa s ľuďmi, ktorí robili národnostné prieskumy. Sami boli prekvapení, že Slováci naliehali, aby boli vedení ako Maďari. Ľudia nemaďarskej národnosti sú vraj ešte stále ostražití. Ved' boli časy, keď sa tí, čo sa hlásili k slovenskej alebo inej národnosti, ocitli na fronte v prednej línii. Keď sa teda hlásia za Maďarov, sú si istí, že nebudú mať žiadne ťažkosti. Iba odvážlivci sa hlásili k svojim koreňom. Bola som veľmi prekvapená, keď som v roku 1994, teda rok po tom, čo už „naplno“ fungoval národnostný zákon z roku 1993, ktorým sa Maďarsko pýšilo pred celým svetom, pretože „nemá príkladu v Európe, spočíva na zása-

dách samosprávy, vlastnej zodpovednosti, resp. autonómie“ (takto sa o ňom vyjadril vtedajší minister zahraničných vecí G. Jeszensky) – stretala Slovákov, ktorí mali strach priznať sa k svojej identite. Až potom, keď som ich uistila, že nikde nevediem ich meno, odpovedali na moje otázky. Najmä učiteľka a knázi boli veľmi ostražití. Báli sa o svoje zamestnanie.

Neviem, z akého dôvodu niektorí mali aj strach, že by mohli byť z Maďarska odsunutí. A Maďarsko bolo ich vlasťou. Len tam boli doma. A vôbec, nestretla som ani jedného Slováka, ktorý by svoju vlasť – Maďarsko – nemal rád. Staršia generácia Slovákov po slovensky vedela, ale na otázku, či vedia po slovensky aj ich deti a vnuci, odpovedali, že nie. Nenačili ich, aby neboli vystavení represáliám. Stredná a mladá generácia jazyk svojich predkov už neovláda. Je tu dvojgeneračné vákuum!

Bolo to niekedy v roku 1994, čo som telefonovala s predsedom CSS Michalom Matom, ktorý sa práve vrátil z Rakúska z nejakej konferencie o menšinách. Bol ešte stále rozčúlený z toho, ako im tam vraj predseda Slobodnej Organizácie Slová-

kov robil hanbu. Ten totiž pred všetkými kritizoval maďarskú vládu za jej menšinovú politiku. Podľa M. Matu zákony Maďarskej republiky predsa poskytnú príslušníkom slovenskej menšiny viac možností, než je sama schopná využiť! Pán Mata nepochopil, že Slovákom v Maďarsku síce ponúkli pohodlné čížmy, aby sa im dobre kráčalo, lenže im akosi obe nohy odrezali. Takže čo už potom tie čížmy. A podobne, čo už pomôžu Slovákom plné knižnice, keď tie knihy nemá kto čítať? Keď slovenské knihy ležia v regáloch knižnic odvtedy, ako ich tam ktosi niekedy vložil.

Situácia slovenskej menšiny v Maďarsku nie je ružová, ale nie je ani beznádejná. Osud jej oživenia závisí od schopnosti, angažovanosti, v nemalej miere ale aj od razantnosti a výbojnosti jej predstaviteľov.

* Horkýže iba zauškovanie! Ako školáčka som na povale starých rodičov našla obrázok mladého muža na koni. Mladý muž v parádnej husárskej uniforme v ruke držíac ligitavú šabl'u, bol vlastne môj dedko. V pamäti mi utkvelo jeho vyprávanie o drastických tretoch za to, keď Slováci medzi sebou prehovorili po slovensky. A tie boli hrozné. Na výstrahu im vraj odrezali ucho.

DARINA VERGESOVÁ



Kresba: Andrej Mišanek

Ako jabloňový sad

(Dokončenie z 1. strany)

Ale tieto programy poškodzujú – pretože – žiaľ, vychovávajú! Majú na svoje prevádzky - a obchodne zdôvodnené komerčné tendencie – veľké finančné prostriedky. Oveľa viac, ako dostáva naše školstvo. Ktosi raz v relácii pod lampou povedal: „Televízie nevychovávali – sú len obrazom spoločnosti“. To predsa nie je pravda! Aspoň u nás nie! Denne presadzujú hodnotový rebríček, kde chytrý je viac ako práca, zabávač už dávno nahradil humoristu a satirika (spomeňme si len na staré programy Lasicu a Satinského s mnohými inotajmi, a iných...)

Ale vráťme sa k dávaniu. Ja dávam, aj vďaka mojim priateľom - obetavým druhom pri mojich operách, nielen spevákom a hudobníkom, ale všetkým, ktorí nám pomáhali so všetkým, čo bolo treba, najmä Lydke Vedejovej, autorky a realizátorky väčšiny kostýmov, našej opernej „mame“. Dávam, spolu s mojimi druhmi, zadarmo. Ale klamal by som, keby som to takto formuloval. Dostali sme už milióny. Milióny - nie v peniazoch - ale v láske ľudí, ktorí mňa – nás - všetkých pochopili a ktorým to niečo dalo. Ktorí od nás očakávajú ďalšie diela, realizované vždy z lásky celého kolektívu k spoločnej práci. Len sa akosi neviem zmieriť s postavením školstva a kultúry na Slovensku...

Skutočný umelec by mal cítiť zod-

povednosť za svoju vlasť, ale i za celý svet. Aj keď ho nemôže hneď celý zmeniť. Odmietam sa zmieriť s tým, že na svete sú vojny. Nesúhlasím! Tisíckrát nesúhlasím! Odmietam sa zmieriť s tým, že sa myslí politikov sa vytratil pojem národ, vlastenectvo, hrdoť na príslušnosť k národu. Ziskuchtivosť vedie k smrti. Je bezohľadná a úbohá.

Dnešný stav euro-americkéj kultúry sa často prirovnáva k vrcholu rímskej ríše tesne pred pádom. Politik, ktorý dovolí a iniciuje vojnu, je stokrát vinnejší ako vrah, ktorý priamo – zoči voči - zabíja svoju obeť. Niet takej anonymity, ktorá by vedela zakryť hrôzy vojny a zodpovednosť tých, ktorí ju zo ziskuchtivosti spôsobili. Niet ospravedlnenia za vojnu a niet ospravedlnenia za terorizmus mocných krajín proti slabým. Pretože brať slabým národom ich zdroje živobytia – dlhodobo a s veľkým ziskom, je najväčším a dlhodobým teroristickým činom. Smrť hladom tisícov ľudí i detí je najväčšou hrôzou tohto veku.

Pole tretieho tisícročia ešte nebolo obsiate. A pritom zem čaká, tuší a dúfa, že zrna prídu.

Ľudia čakajú, mnohí len podvedome. Umelci takzvaného umenia na rozmýšľanie sa obetujú – dnes – každý deň – nie preto, že vyštudovali umeleckú profesiu a chcú sa ňou živiť, ale preto, lebo umenie na rozmýšľanie (náročky neužívam názov vážne ume-

nie) je pohľadom do hĺbky vlastnej duše – pohľad, ktorý mnohým ľuďom chýba, pretože bolí! A pretože je potrebné. Pre duševnú stavbu národov.

Umelci - ktorí produkujú umenie na rozmýšľanie - nasadzujú svoje krky - a viete ako?

Nemajú poriadne z čoho žiť! Tak sa vyčerpávajú...

Mám pocit, že sa dnes nachádzame na úrovni Slovenska v 19. storočí, kedy Štúrovci bojovali za národnú identitu a kultúru. Dnes nám hrozí medzinárodný obchod.

Pán tohto sveta – má v rukách všetky peniaze nadnárodných monopolov obchodu a snaží sa –tak, ako všetky diktatúry, likvidovať osobnosti - to znamená samostatne mysliacich ľudí, ktorí sú schopní kritizovať jeho reklamnú a obchodnú aktivitu. Pretože tí ľudia pochybujú, kritizujú, nekúpia hocičo a nepodpisujú hocičo. Likvidácia takýchto ľudí je typická pre všetky diktatúry: či už Hitlerovu, Stalinovu alebo diktatúru povojnových aktivít USA, prípadne obchodných monopolov.

Prosím všetkých umelcov Slovenska, nedajte našej mladej vlasti s pomerne krátkou históriou a tradíciami zahynúť. Zahynúť na nevzdornosť, jednoduchosť, bezcharakternosť a hlúposť, proti ktorej treba bojovať, aby nám celkom neprerástla cez hlavu...

VÍTAZOSLAV KUBIČKA
hudobný skladateľ

Na samotách

Nehybné povetrie.
Čas láme sa o prastarý zvon.
A sneh padá tak hlasito
do bezodného zrkadla.

Pod stromom,
zmrznutým pútnikom,
hrdličkin klinopis:
šípky do raja.

Za splnu

Tak predsa sa nám niekto prizerá.
Sme.

Nič nám nepatrí
a všetko s nami je.

(Neskúšaj sprítomniť minulosť.
Je všestranná a trvá.
Dotknutá zraňuje.)

A srdce
v extáze hodín šalie.
Stráca kamene i pierka.
A svetlie.

V čiernej korune lipy
božský pokoj.
Otvorené dvere

JOZEF PAUER

Na brehu mŕtveho ramena

hlbiny túžby.
A tvoj úsmev:
anjel strážny.

Všetko je ľahostajné a nadarmo.
Na mútnej hladine
otvorené vráta nebytia.

A pokoj: nedá mi pokoja

17. november 2006

Kde si dnes

Na brehu mŕtveho ramena
pri Dunaji sedím zbitý.
Osamote nenechá ma samota.

Hlahol jesenného hoboja
z nádeje do beznádeje
koliše ma v synkopách.

Kopija rána
nemo z neba do zeme sa vnára.
Drozd zobák nezatvára.

Pod nahou kostrou stromu
mŕtvu mačku a krabicu od mlieka
opadané lístie prikrýva.

Hoci aj nemrzne

Na zimu to dnes vôbec nevyzerá.
Žiadna snežná bel',
len noc v čerňi zrelá.
A zem vlhkom uzímaná
do hábov z hmly zahalená.

Odrazu vietor
háby zo zeme chtivo postŕha.
Drapľavým jazykom
z čierneho zrkadla
zlomené víno hmly odsŕka.

Tajomne mesiac zasvitol.
Nad osamelou postavou
mrazivý žiaľ a bôľ.

Ostane niečo z bielej krásy?

Pod našim oknom
zhrdzavené chryzantémy
clivo sa chvejú.
A možno aj strachom.
Akoby chceli niečo povedať.
Noc plná popola.

osvieženie

pokľaknem pri Tvojej studni
oklamaná s najskrytejšou bolesťou
ktorá nepreletela cez telo
je zahniezdená vo všetkom
čo je moje

tiene a tiene
som smutná i smútiaca
zmietli ma zmätenú
ale sem som prišla sama

Bože
podávam Ti vodu
si so mnou
oklamany
s najskutočnejšou bolesťou
pri svojej studni sa sústreďuješ
aby si mohol prijať vodu i odo mňa

začiatky vecí ktoré nečakáme

zima si postavila
tanec priamo dohora
v zamrznutých stopách po ňom
zrkadlá mŕtvych mužov
možno ich tváre
bledé
osamelé

opäť víchrica
číry a presvetlený Ábel
tečie cez svoje telo
stúpa po dymovom chodníku
k úzkej hľbočine Mesiaca
štrbinka červenie
ako krv

prebdiť

opäť sa môže stať čokoľvek
v tomto trpezlivom priestore

ZLATA MATLÁKOVÁ

Noc s otvorenými očami

na odvrátenej strane noci
som namiesto spánku
vyslovila deväť modlitieb
za muža

ktorý smrteľne vážne odišiel
Pán hovorí
že nemôžem stratiť
územie svojej duše
ale práve tam nocuje strach
pri jeho čiernom tele
zapalujem desiatu modlitbu

línia

čiara oddelí určité od neurčitého
je sama sebou
i obrysom tvaru
čiasťočne naznačí
a presne ohraničí tvar
alebo osnovu
rám
aby svojou jemnosťou

hovorila o význame
pre ktorý som ju s Tebou
Bože
stvorila

ak uverím

vo vodnom zrkadle
sa mihne
najznámejšia tvár
cez ktorú vydýchnem
naznačuješ mi
Pane
miesto
na ktorom chodidlami
naplním tvoje stopy

a obaja prejdeme po hladine

dievča bez vena

po večeroch
prikladám k sebe
záprstné kostičky oboch rúk
napriek tme
vtekajú do mesačnej delty
napol hlasom
napol telom
si vymodliavam
tieň svojho tieňa
niečo zázračné

som zavolaná jediným
spôsobom
pozriem na dno rozprávky
a vojdem do trinástej
komnaty

plnej

Zlata

triumf plaču

aj tá najúžasnejšia modlitba
má svoj kúsok hmly
no jej pravdivú časť
ukladám deň čo deň
do priestoru na konci vecí
si unavený
Pane
obaja vieme o chvíli
so zvesenou hlavou
v bielej soli
som budúcou slzou
Tvoja ruka sa ma dotkne
a nasmeruje do zvislého prameňa
môže to byť poslanie

i spôsob dorozumenia
keď už niet síl prehovoriť

čakanie

na padajúcu vodu

v prvom sne
kľžu po ulici
dažd'ové ryby
s dúhovými šupinami

v druhom sne
strnádka zatvára krídla
na zmoknutom
chrbáte stromu

tretí nesen
je o kaluži
pri ktorej
sa zastavil Noe

vysokohorská modlitba za vtáky

pri nahosemenných krikoch
stretám červenokridleho murárika
s poranenou chôdzou
je asymetrický ako moje telo
po tisícoch mávnutí naposledy oprie
červené pierka
o žulový kameň
od toho okamihu
sama stúpam po Ábelovom
chodníku
do vzduchu s inými vtákmi
medzi ktorými chýba ten
ktorý chýbať má

Adam

Muž kráča
po ešte teplej zemi
a hľadá niekoho
lebo nechce byť sám

Pália ho otázky
cíti pnutie
žije a hľadá zmysel
svojej púte

Eva

Vyšli sme z nej
a zostáva v nás:
prvá žena

Slabá vo svojej kráse
túžiaca a pokúšaná
podľahla

Vtedy muž zbadal
že je nahá ako on

To poznanie
zhorklo naveky

Noe

Moderný človek
má korene pred potopou
ako z vody rastie ako z vína
jeho zásluha i vina

Nie obor - ani zákrpok
staviteľ korábu
ktorý sa udrží a niečo unesie
keď nájde milosť u Boha

Pokoj a radosť v jeho mene
život sa znova reťazí
okolo Zeme

Izmael

Kto sa ujme vyhnanca
hynúceho na púšti?

Možno človek
vedený dobrým hlasom

Nie kto dáva i berie a plní
svoje prísľuby

Psy brešú
no karavána nezastane
a hrdí pútnici
modlia sa - pomôž Pane!

Izák

Keď pochopil
pocítil chvenie a bázeň

Šiel na smrť
ale Boh nechcel takú obeť
žiadal si baránka

Mal život
a prísľub bol u neho
bol požehnaný
a požehnal druhého

Mojžiš

Muž prekonávajúci
svoju slabosť
idúc za Božím hlasom
nasledovaný mnohými

Vytrvalý pútnik
hľadač dobrej cesty
cez púšť až na vrch Nebo

JÁN MARŠÁLEK

L'udia

Vodca a predsa jeden z nás
služobník v Pánovom dome
skôr ako chcel - zomrel

Goliáš

Obor odetý do panciera
kráča v ústrety koncu
vojak ako sa patrí
a proti nemu ten ryšavec
ten cibik

Nie kto už možno cíti
prekvapenie

Davy sú vo vare
bijú sa: duch a hmota
obor je bez hlavy
a telo bez života

Eliáš

Vynoril sa z púšte
kde čakal na svoj čas
živený zemou a vetrom
privoláva dážď

Po rokoch sucha konečne
obláčik ako mužská dlaň

Človek je veľký
lebo je veľká jeho úloha
keď hľadá
nájde milosť u Boha

Jezabel

Honosný palác pyšnie
v kráľovstve rozkladu

Vždy zvodne upravená
zlobná Jezabel
vyzerá z okna

A prorok?
ten páchne a pletie sa
do cesty

Počuť Božie mlyny
psy dychtia po krvi

Jób

Človek
raz sýty inokedy hladný
alebo sýty hanbou
alebo nepochopený

Človek
s túžbami a úmyslami
vzbúrený a ponížený
a predsa - koľká vznešenosť!

My vieme
poznáme ho po mene:
nahý vyšiel z tela matky
a nahý sa vrátil do zeme

Ján

Hlas volajúceho na púšti
ohnivé slová proroka:

Hanba je vašou pýchou
a faloš bohatstvom
chcete uniknúť hnevu?

Treba vám pravdu ako soľ
ako soľ do rany...
každý je pozvaný

Človek

Narodiť sa a zomrieť
medzitým kráčať a ľudsky žiť
podľa Zákona

Kto nehľadá nenájde
ani len stopu tajomstva

Forma je krehká
nádoba deravá
človek je prach
ale Duch pretvára...

(5. 12. 2001 - 29. 10. 2006)



Jozef Šturdík: Adam a Eva

Slovenské spoločenské vedomie napriek denunčiacnym praktickým cudzích štátnych doktrín nadobúda svoju historickú hĺbku a dostáva podobu kompletného slovenského štátneho vedomia. Slovenské bezprizorné spoločenstvo vo fáze, keď revanšizmus a iredenta dostávali podobu reálnej existencnej hrozby (v roku 1938), dostalo do čela slovenských elit osobnosť-záchrancu. Pod vedením tohto záchrancu absolvovalo zaťažkávaciú skúšku, či vie využiť dejinnú príležitosť. Dokázalo to doslova v hodine dvanástej. Prihlásilo sa k záchrannej – i keď územne okypnenej - verzii novodobej slovenskej štátnosti, a to v predvečer kataklizmy druhej svetovej vojny. V čele tohto záchraného pokusu stála zakladateľská postava Dr. Jozefa Tisu.

Už vyše jednej dekády užívame plody neľahkého, ale životaschopného reparátu v podobe druhej slovenskej štátnosti. Vlastenecká slovenská verejnosť však nezabúda na logickú kauzalitu dejín, že bez prvej okypnenej štátnosti, ktorá vznikala v tieni vojnových totalít, nebolo by druhej konsenzuálne dosiahnutej slovenskej štátnosti. Štátoformálne sily Slovenska a Česka využili po skončení studenej vojny zriedkavé veľmocenské vákuum a dohodli sa na dvoch paralelných štátnostiach bez asistencie starých a nových dozorujúcich veľmocí. Budovanie a reparovanie slovenského štátneho vedomia nie je ľahké a nezbavilo nás tradičných neprajníkov, ale povest' slovenskej historickej školy zachraňuje Profesor Milan S. Ďurica, ktorý prichádza s dokompletovaným životopisným profilom práve tohto prvého zakladateľa prvej slovenskej štátnosti Dr. Jozefa Tisu. (*Jozef Tiso 1887 – 1947. Životopisný profil. LÚČ, Bratislava, 2006, 592 strán.*)

Kniha Profesora Ďuricu o prvom prezidentovi prvej novodobej štátnosti je nielen utriedeným súborom faktov, ale aj angažovanou a zároveň vyargumentovanou smou poznatkou a tvorí komplexný obraz Dr. Jozefa Tisu, obraz človeka, kňaza a politika. Doktor Tiso je výrazná súčasť toho hlúčiku rodofubov a inteligentov, z ktorých väčšina musela kompenzovať aj tú skutočnosť, že slovenská spoločnosť v 19. a začiatkom 20. storočia mala relatívne málo inej než dušpastierskej inteligencie. Slovenskí dušpastieri museli byť univerzálni a úplne oddaní nielen duchovnej spásy, ale aj veci verejnej a veci existencného zabezpečenia slovenského etnika. Tiso je jednoducho robustná postava, osoba do nečasu, osoba spôsobilá íst' konzekventne za záchranu slovenského národa. V začiatkoch jeho verejnej služby národ nemal ani ustálené územie, ba ani jasný ústavný zakotvený, hoci provinčný status. Hoci národná štátnosť v časoch globalizačných tranzov nie je módnym hitom, predsa by sme mali neúklonne vychádzať z politologickeho faktu, že štát je vrcholom národného bytia a že politický národ musí mať svoju štátnosť ako vrcholný emancipačný cieľ i imunitný štít.

Netreba zabúdať, že Tiso vstupoval do svojej záchranno-zakladateľskej úlohy v čase, keď mal za sebou skúsenosť z medzivojnovej politiky a z európskeho sebaurčujúceho emancipačného úsilia po vyhlásení Wilsonovej zásady o sebaurčujúcom práve národov. Navyše mal za sebou aj krátku skúsenosť poľného kuráta v prvej svetovej vojne. To ho uschopňovalo na to, aby úplne precítil svoju povinnosť v ďalšej prichádzajúcej vojnovéj kataklizme pokúsiť sa vyvíesť svoju slovenskú spoločnosť z palebnej čiary a podľa možnosti čo najviac z vojnových jatiek. Aká bola ina alternatíva? Rozparcelovanie Slovenska medzi susedov. Pripomínam, že odtajnené archívy ukázali, že Hácha poslal ešte 12. marca 1939 dvoch emisárov na čele s Havelkom, ktorí ponúkli nacistom dva varianty: 1) Československo sa „neboľševizuje“ a „debenešizuje“ a zaradí sa ako verný spojenec Ríše, alebo 2) ponúka Slovensko pripojiť priamo k Ríši a Česko sa vraj prispôbi novým pomerom. Bola to ponuka

predhodit' Slovensko za cenu vytvorenia „českého štátneho geta“ v rámci Ríše“. Takáto bola geopolitická morálka našich vtedajších susedov.

A čo vlastne hegemoniálne resentimenty našich susedov vytykajú Tisovi? Že sa podvolil tlaku na vyhlásenie samostatnosti hoci parlamentnou cestou. V skutočnosti mu vytykajú, že nezobral na seba fanfarónske gesto odmietnutia slovenskej štátnosti a že teda neumožnil historický precedens rozdelenia Slovenska medzi susedov. Taká je holá pravda.

Keďže reč bude o čelnom slovenskom politikovi, nesmieme v nej zobrať zo zreteľa základnú premisu politiky, či už politiku považujeme za vedu, alebo za umenie. Základná premissa politiky znie: Politika má dosiahnuť žiaduce v medziach možného! Toto musíme mať aj pri hodnotení Tisu neustále na pamäti. Ani Tiso si nemohol vybrať nemožné.

AUGUSTÍN MARIÁN HÚSKA

Záchranca národa

a zakladateľ novodobej slovenskej štátnosti

Profesorovi Ďuricovi sa štúdium kedysi tajných archívov v zahraničí podarilo ukázať heroický zápas Tisu o to, aby slovenskej spoločnosti pomohol minimalizovať straty. Z excerptovaného historického materiálu, ktorý zhromaždil Ďurica, je zrejme, že Tiso nasadil celý svoj intelligenčný a mravno-duchovný potenciál na to, aby pomocou politického lavírovania zmierňoval v slovenskom teritóriu dôsledky najväčšej a najkrvavejšej vojny dovtedajších dejín. Územne okypnené Slovensko a politiky zovreté vnútenou tzv. ochrannou zmluvou s Veľkonemeckou ríšou malo v podstate priestor iba pre vzdelanostný, kultúrno-duchovný a hospodársky pohyb.

Vazalský status takéhoto štátu však zdvihol Tiso ako štít voči okolitým uchádzačom o tento malý priestor v Karpatskom oblúku. Tento okypnený priestor sa Tisovi podarilo udržovať mimo priamej silovej konfrontácie v podstate päť rokov. Stačí, aby sme pripomenuli hodnotenie slovenských pomorov, ktoré napísali také rozdielne osoby ako český odbojár V. Žikeš, Viliam Široký a Gustáv Husák.

Maniakálny radikál Hitler s obľubou vo všetkých okupovaných a vazalských štátoch rozohrával politickú súťaž radikálnych dobrodruhov, ktorí mali vyvíjať tlak na politické reprezentácie okupovaných a zvalštených štátov. Profesor Ďurica výborne vystihol fakt, že Tiso bol nielen legitimovaný politik, ale vždy bol na čele umierneného krídla, a to aj za prvej čs republiky aj za prvého Slovenského štátu.

Nebudem – s ohľadom na obmedzenosť priestoru – citovať všetky výroky dokumentujúce obrovskú odvahu a morálnu silu Jozefa Tisu. Ďurica ich zozbieral v knihe neúrekom. Chceme však upozorniť na to, že aj komparačný výskum správania sa ostatných hláv malých štátov tej doby ukazuje, že Tisove postoje vysoko prekračujú správacie postoje druhých. Ďuricova kniha pospolu ukazuje, že mnohí menej morálne zakotvení a viac ambiciózni sa dali vmanévrovať Hitlerovými manipulátormi do nezodpovedného radikálneho hraničiaceho s vlastizradou. Dokonca Tiso na svoju umierajúcu stranu získal aj bývalých radikálov (napríklad Ďurčanského a Čatloša) a dá sa povedať, že zabránil radikalistickému pronacistickému puču. Puč malo spustiť niekoľko radikálnych zoskupení v gardistických kruhoch. Bolo šťastím, že tieto radikalistické avantúry neprevážili ani v samej HG.

Rád by som upozornil tých, ktorí z akýchkoľvek dôvodov prijali optiku iných geopolitických doktrín, aby sa len na malú chvíľu pokúsili domýšľať, čo by sa bolo stalo, keby bolo Tisove

umiernené politické krídlo odstavené, alebo keby sa Tiso defetisticky vzdal vedenia štátu.

Vyššie dvoch rokov som strávil na príprave knižných spomienok a úvah o ceste k druhej slovenskej štátnosti. Z dôvodu súmerania som však porovnával dve štátotvorné dekády Česka a Slovenska v rokoch 1938 až 1948 a v rokoch 1992 až 2002. Práve porovnanie ukázali, že aj na Slovensku, aj v Česku sa v oboch dekádoch potvrdili prednosti umiernených a kompromisných postupov oproti radikálnym postupom. Prítom treba povedať, že Česi oveľa objektívnejšie a s veľkou politickou empatiou posudzujú rolu prezidenta Hácha, a to tak zo strany politickej verejnosti ako zo strany historikov. Treba povedať, že Hácha a Beran ako predstavitelia umiernených sú vedome kladení ako protipól pronacistického radikalizujúceho krídla Moravca a Rysa-Rozsévača. Okrem to-

ky disponibilné možnosti, a to dokonca aj tam, kde ich postoje a rozhodnutia sú na rozhraní verejnej morálky. Práve Ďuricovo štúdium archívnych materiálov nemeckých spravodajských služieb ukázalo, že tieto väčšinou označovali Tisu ako úhlavného odporcu nemeckého národného socializmu. O tejto základnej politickej kvalite Tisovi nactiutíhači mlčia.

Tiso neváhal vzdorovať nacistickému tlaku a zároveň nikdy nepoužil prostriedky štátneho násilia. Máme už skúsenosť s radikalitou aj v hegemonistickom tábore, aj v emancipačnom tábore, a to z viacerých geografických priestorov. Videli sme, že radikalita v írsko-britských a v španielsko-baskických sporoch priniesla viac utrpenia ako riešení. A aj írski, aj baskickí bojovníci za emancipáciu aj britskí a španielski obhajcovia mocenského status quo teraz hľadajú menej radikálne riešenia. Je už zdoku-

nie osobností. Musíme z dôvodov historickej pravdy trvať na tom, aby sa ocenil fakt, že prvý prezident prvej Slovenskej republiky bol po celé jeho účinkovanie na čele umierneného politického krídla. Poznamenávam, že Tiso zo zásady nepodpísal ako hlava štátu ani jednej rozsudok smrti a o nejakých záklusných likvidáciách nemôže byť ani reči. Tiso trval na svojom kňazskom kréde.

Dovoľte, aby som v závere prešiel do slovníka človeka, ktorý si ctí fakt, že ho formovalo slovenské kresťanské prostredie. Myslím si, že sa Ďuricovi podarilo vytvoriť nielen historickú fresku osoby, ktorá po dobu šiestich rokov svojho prezidentovania pracovala na plný výkon a trvale v ohrození života, no zároveň si uvedomovala rizikovosť tohto údelu. Profesor Ďurica ukázal, pod akým hrozivým tlakom pôsobil Dr. Tiso a ako ani na chvíľu nezabúdala, že jeho možnosti sú obmedzené a že musí stále usilovať o to žiaduce v medziach možného. Ďurica ukázal Tisu ako osobnosť, ktorá si uvedomovala parametre národa, ktorý po stáročia prechádzal bytím ako po ostrí noža. Tiso vedel, že treba takto molestovanému národu vytvoriť priestor na pozviechanie sa, na oslobodenie sa z poddanského syndrómu a na prekonanie komplexu menšicennosti, ktorý v nás pestovali naši niekdajší hegemóni. Tiso ako perfektný kňaz si uvedomoval, že pre Slovensko bolo kresťanstvo prostriedkom na vzdorovanie nepriazni osudu a na udržanie svojej málo chránenej svojbytnosti, hľadajúce potechu na nebesiach, keď nemohlo sa dočkať pozemskými odplatami za vysilujúce hrdľáčenie. Tiso si zrejme uvedomoval, že národ je lokálne ľudstvo a má teda právo na náležitú formu štátneho bytia a s ním spojenú jasnú identitu a svojbytnosť. Myslím, že v konzumnom opare postnovovoke stále viac pociťujeme nielen duchovné vyprázdňovanie, ale aj ohrozenie vlastnej inakosti. Domnievam sa, že aj pomocou takých diel, ako nám predložil profesor Ďurica, musíme dobudovať svoje slovenské štátne vedomie, a to ako svojstojné historické vedomie. Musíme poznať osoby, ktoré nasadením všetkej svojej ľudskej i kňazskej kapacity sa zaslužili o naše slovenské štátne bytie. Pri vzniku druhej slovenskej štátnosti sme mali neporovnateľne priaznivejšiu a humannejšiu situáciu. Aj slovenskí vyjednávači, aj českí vyjednávači mali stále pred očami varovné krípkreliatia pri emancipácii na Balkáne a na Balte. Nechceli sme sa zmieriť s asymetrickým postavením Slovenska, ale nechceli sme, aby medzi slovenskou spoločnosťou a českou spoločnosťou ležala trauma krvavého rozchodu. Myslím si, že pri pokuse o štátotvorný reparát (pri vzniku druhej Slovenskej republiky a prvej Českej republiky) sa poučili aj slovenskí, aj českí politici. O to viac musíme byť vďační za sebažertvu našich predchodcov a musíme byť vďační profesorovi Ďuricovi za vysoko angažované a zároveň vysoko objektívizujúce exponovanie výkonov takej robustnej osobnosti slovenských moderných dejín, akou bol Dr. Jozef Tiso.

mentovaná prax v odborných izraelských publikáciách, že Ben Gurion, Golda Meirová či Menachen Begin diskretné koordinovali legálne opatrenia legálneho izraelského vedenia s ilegálnymi opatreniami izraelských extrémistov zo skupiny Stern a Irgun Zvei Leumi (napríklad pri atentátnických útokoch na významný jeruzalemský hotel, kde zahynuli stovky britských civilných i vojenských osobností, alebo pri tzv. etnickom čistení územia od palestínskych domorodcov). Posledné kroky Izhaka Rabina a Ariela Šarona ukázali, že v svojom neskoršom vývoji opúšťali radikalitu a smerovali k umiernenosti. Jednoducho treba v politickej súťaži hľadať viac miesta pre zmierlivejšie krídla, než pre radikálnejšie krídla.

Ale nemusíme íst' tak ďaleko do sveta. Aby som urobil prímer, uvediem príklad. V roku 2002 vydal francúzsky historik Soubigou monografiu o T. G. Masarykovi, kde podľa odtajnených francúzskych archívov uvádza, že je zdokumentované Masarykovo rozhodnutie o fyzickej likvidácii svojich odporcov. Medzi iným najal ruského anarchistu Savinkova na zabitie V. I. Lenina. Lidové noviny 27. 2. 2002 si vyžiadali interview od tohto francúzskeho historika a v úvode poznamenali, že ním v knihe uvádzané nevyberané prostriedky sú v rozpore z predstavou českej verejnosti o humanizme T. G. Masaryka. Soubigou v interview odmietol túto vraj romantickú predstavu takto (citujem): „Masaryk premyšľal politické násilie až do krajnosti, až do fyzickej likvidácie protivníka. Popierať túto jeho schopnosť znamená zbaviť ho toho, čo ho robí veľkým: Masaryk sa zapodieval politikou ako mysliteľ, ale tiež ako politik, ktorý nikdy nevyklúčuje žiadnu možnosť, ktorou disponuje“.

Nuž takéto sú metre na posudzova-

Demokratická (?) propaganda

Priemerne inteligentný a rozhladený človek už 17 rokov žasne nad perfidnými metódami propagandy. Napríklad v súvislosti s výrazne spochybnenými obvineniami arcibiskupa Jána Sokola sa na obrazovkách našich demokratických (?) televízií často objavuje záhlavie tajného rozkazu ministra Štátnej bezpečnosti z 20. 12. 1951, ktorého názov *Používanie telesného násilia pri vypočúvaní - poučný rozkaz* evokuje, že rozkaz nariaďuje používanie telesného násilia, hoci v skutočnosti ho dôrazne zakazuje a nariaďuje veliteľom všetkých stupňov v tomto zmysle výchovne pôsobiť na svojich podriadených a preventívne ich kontrolovať, pričom zdôrazňuje trestnú zodpovednosť nielen tých príslušníkov ZNB,

ktorí by sa násilia dopustili, ale aj ich veliteľov a všetkých ostatných príslušníkov, ktorí by o takom nezákonnom konaní vedeli a nezabránili by mu, alebo by ho neoznámili. Demokratická (?) propaganda tohto druhu osobitne vyniká v čase mučenia a vraždenia väzňov v amerických vojenských a tajných väzniciach na celom svete, ktoré zostáva bez trestu alebo so symbolickými trestami – napríklad 9 mesiacov za vraždu niekoľkých väzňov, prípadne zníženie vojenskej hodnosti. A to si o totalitných 50. rokoch 20. storočia isto málokto robí ilúzie, len si ich netreba zbytočne robiť ani o demokratickej (?) súčasnosti.

Príležitosť odhalenia a vysvätenia sochy svätého Gorazda v Močenku chcem niečo povedať o tejto našej osobnosti, prečo je práve takýmto spôsobom stvárnená postava Gorazda rukou umelca - sochára v kameni, o čom sa môže presvedčiť každý okoloidúci.

V úvode však nič o mieste - obci, kde socha stojí. Močenok je pomerne veľkou obcou, v súčasnosti tu žije asi 4 000 obyvateľov. Obec leží asi 15 km na juh od Nitry. V geologických dobách, pred miliónmi rokov osada ležala na brehu Panónskeho mora, materiálne dôkazy o tom môžeme nájsť aj v súčasnosti. Systematický archeologický výskum v tomto priestore zatiaľ nebol uskutočnený, ale stopy po živote človeka môžeme nájsť aj blízko k povrchu zeme na rôznych miestach. Najmodernejšou metódou - leteckým snímkovaním bola nájdená stará osada v obci. Nechcem robiť rozbor, ale len trochu priblížiť tento priestor, ktorý sa dotýka našej, slovanskej ale aj európskej histórie.

Preskočím obdobie niekoľko tisíc rokov a budem pokračovať 9. storočím, v ktorom je možné predpokladať osídlenie, ktoré súvisí s významným centrom - Nitrou. Pravdepodobne pôvodný názov osady sa už nikdy nedozvieme, ale zachovaný názov je možné doložiť aj zdôvodniť /nech odborný čitateľ prepáči moje zdôvodnenie, ale musím vychádzať so starých prác, lebo žiaľ nedopracoval som sa ku kombinácii archeologických a jazykovedných poznatkov, na základe ktorých sa dá z niečoho konkrétneho vychádzať/. A ešte jednu vec musím pripomenúť budem používať slovo "pravdepodobne" a jeho ekvivalenty, aby som vyhovel úrovni súčasného poznania veľmi konkrétnymi faktami. Najstarší zachovaný názov obce je MONSSENIC z ktorého môžeme odvodiť aj varianty názvov z 20 storočia, ktoré sú MOČENOK, MOČONOK, MOČENEK, MUČENÍK. Najdlhšie obdobie - obdobie Uhorského štátu - obec mala názov MOCSONOK z čoho je jasné, že maďarský názov vychádza so

Svätý Gorazd v Močenku

staroslovenského. Toto pomenovanie je pravdepodobne spojené s misiou Konštantína a Metoda na území Rastislavovej ríše. Pravdepodobne niesli pozostatky svätého Klimenta ako výsledok, pravdepodobne, prvého doloženého archeologického výskumu, ktorý zrealizovali v CHERSONES, ktorý bol antickou gréckou osadou, toto územie je teraz súčasťou ukrajinského prístavného mesta Sevastopol. Na malom ostrove našli hrob tretieho pápeža svätého Klimenta, ktorý v tu zomrel mučenícku smrťou. Pravdepodobne niesli so sebou jeho pozostatky s cieľom dopraviť ich do Ríma. Pri dosiahnutí cieľa - ríše Slovanov bolo na panstve Gorazdovcov o celú misiu postarané, a tiež aj o vzácny materiál, ktorý so sebou priniesli. Legenda hovorí, že na miestnej Kalvárii bol narychlo zhotovený drevený kostol, aby mohli v ňom byť uložené pozostatky svätého Klimenta - pápeža. Tento moment vošiel veľmi hlboko do pamätí obyvateľov Močenka, lebo do dnešných dní, pomerne často pri krste novonarodeného chlapca používajú ekvivalent mena - Klement. Pri historických dejinných udalostiach pravdepodobne bol Gorazd rodák z Močenku, lebo sa stal nielen spolupracovníkom, ale aj súputníkom a pokračovateľom práce gréckej misie.

Vráťme sa však k osobe Svätého Gorazda, ktorý bol veľmi blízko pri svätom Metodovi spolu so svojimi kolegami Klimentom, Savom, Naumon a Angelárom. So "Života svätého Metoda" vieme, že sám "Veľký Metod" ho označil ako "učeného muža Vašej zeme", čiže rodáka z krajiny, kde boli vytvorené podmienky pre ich prácu a Metod dodáva: "pozná západné knihy a je pravoverný". Súčasným jazykom by som povedal, že študoval na Západe /Kde? Regensburg? Salzburg? Alebo niekde inde?/. A jazyk "svojich" ovládal tak, že mu nerobilo problém byť odborným poradcom pri preklade citli-

vých liturgických kníh. Na svoju dobu bol mimoriadne jazykovo zdatný v zmysle celoeurópskom. Významnou črtou bola vernosť ideám a ich nositeľom. V kláštore Elvangel mnisi našli v starých záznamoch meno, ktoré pripomína Gorazda, a Elvangel je predsa miesto, kde bol viac ako 3 roky väznený svätý Metod „za vieru“ a pravdu, strasti pobytu vo väzení s nim zdieľal aj Gorazd. Pravdepodobne zo svojej vlasti a konkrétne z Nitry musel utiecť dvakrát, prvýkrát za pôsobenia biskupa Vichinga „za odbornej asistencie“ Kabarov - Chazarov - Korzarov /máme ich zachytených v názve obce Kozárovce - tiež pomerne blízko Nitry/. Druhý odchod bol, keď odišiel ako vysoký cirkevný funkcionár, arcibiskup. Ako sa dostal domov? Prišiel tajne na pozvanie panovníka. Boli záhady či zahynul doma, alebo bol niekam odvedený. Pravdepodobne z krajiny odišiel v tom najkrajnejšom momente, keď daný stav bol neudržateľný, neodchádzal sám, ale s najvernejšími, ktorí mu robili ochranu. Otázkou je kam odišiel? Odpoveď je logická, že šiel ku kolegom so skupiny sedmopočetníkov, na územie Starej Makedónie, ktorá sa rozprestierala na území súčasnej Makedónie, Bulharska a Albánska a čo je malé historické prekvapenie, tam bol aj pochovaný. Prečo práve tam? Kliment tu vybudoval, na brehu jazera Ohrid, biskupstvo a Naum kláštor - školu. Je pravdepodobné, že tu sa mohol aktívne zapojiť do budovania kultúry našich predkov. Miesto jeho pochovania verím, že sa raz stane miestom masových

návštev všetkých Slovanov a najmä nás a bude to pomoc zo strany Gorazda „tejto chudobnej krajine“. To, čo som vytrhol zo súvislostí verím, že posluží na dokreslenie „obsahu“ nádhornej novej a prvej sochy na Slovensku, ktorá od 10. decembra 2006 stojí v centre Močenka.

Umelecké dielo je nabité nie len spomenutými myšlienkami, ale dá sa v ňom nájsť veľa ďalších motívov, ktoré sú spojené s Gorazdovým životom, prácou, historickým odkazom, ale najmä je mimoriadnym zdrojom pre uvedomovania si postavenia v dejinách, všetkých v dejinnom kontexte. Umelecké dielo je komornou vecou obce, konkrétne obecneho zastupiteľstva a starostu obce Ing. Šimka. Tu chcem vziať hlbokú poklonu najvyššiemu orgánu obce a jeho volenému najvyššiemu predstaviteľovi.

Osobitnú pozornosť si zaslúži autor

JOZEF GÁL



Význam recenzovanej knihy Jána Figela, člena Európskej komisie, európskeho komisára zodpovedného za vzdelanie, prípravu, kultúru a multijazykovosť Dozrievanie pre Európu spočíva predovšetkým v tom, že svojím obsahom, intelektuálnym rozmerom a svojou európskosťou osudy Európy spája s osudmi svojho národa.

Je skutočnosťou, že Európa sa nachádza v ťažkej vývojovej fáze. Je v období, keď dôvera v úniu zo strany obyvateľstva klesá. Nemecké predsedníctvo únie chce skončiť obdobie rozmýšľania a reflexie a načrtnúť cestu, ako oživiť európsku ústavu. Nemecká kancelárka Angela Merkelová predstavila plán do júna 2007 pripraviť cestovnú mapu, ako euroústavu oživiť.

Mnoho napovedia výsledky prezidentských volieb vo Francúzsku. S novou témou prišiel pravicový kandidát na prezidenta Francúzska Nicolas Sarkozy, ktorý vystupuje ako presvedčivý Európan, ale odmieta bezbrehé rozširovanie EÚ. Je za Európu s vytýčenými hranicami a proti vstupu Turecka do EÚ. Vyslovil sa za urýchlené prijatie „zjednodušenej zmluvy“ namiesto kriesenia ústavnej zmluvy. Segolene Royalová, francúzska socialistická kandidátka na prezidenta oznámila, že ak sa stane prezidentkou, referendum v roku 2009 nechá zopakovať.

Sanca na záchranu všetkého pozitívneho, čo sa v únii urobilo, je v rukách členských štátov, ktoré ústavnú zmluvu ratifikovali. Vlády Španielska a Luxemburska sa rozhodli zvoliť do Madridu neformálne stretnutie členských štátov, ktoré už ratifikovali ústavnú zmluvu (zatiaľ ich je 18), aby hovorili o tom, čo treba urobiť, aby tento nesporný jedinečný dokument, ktorý aj keď nie je dokonálny, predstavuje najlepší nástroj, ktorý je teraz k dispozícii, aby EÚ mohla plniť svoje poslanie. Takmer pol miliardy občanov EÚ očakáva, že by sa mala viac ako doteraz prejavovať pri daná hodnota európskej politiky únie. Svojím dielom by malo prispieť aj Slovensko.

Nie cieľ, ale prostriedok

O knihe Jána Figela Dozrievanie pre Európu

Kniha Jána Figela orientuje, akým smerom.

Ján Figel v svojej knihe Dozrievanie pre Európu, kronika vyjednávateľa (vyd. Agentúra MPC Žilina), vyplňa medzeru, ktorá u nás existuje o poznatkoch - v oblasti prípravy, procesu a výsledku vstupu Slovenska do Európskej únie. Ukazuje, aké úsilie bolo treba vynaložiť od leta 1998 až po schválenie prístupovej zmluvy a prijatia SR do EÚ, aby mladý štát ako Slovensko so stáročnou históriou zápasov o svoju slobodu a život v demokracii sa mohol ako rovnocenný partner zaradiť do spoločenstva európskych štátov. Na 300 stranách knihy nabíjate úvahami o tom, že Slovensko nechce zostať na pomedzí vývoja, že je na jasnej trajektórii k EÚ, že potrebuje cezhraničnú spoluprácu na využitie miestneho potenciálu a na ukážku svojej európskej dospelosti.

V knihe sú cenné úvahy o nás a o svete, ako sa priblížiť k európskemu cieľu. Zdôrazňuje, že únia nie je cieľ - ale prostriedok prosperity pre Slovensko. Rozširovanie únie vidí ako spoločný osud štátov usilujúcich sa o vyšší stupeň slobody a demokracie a o lepší životný štandard a kvalitu života ľudí. Pripomína, že sme zodpovední za nepremárenie historickej príležitosti, ktorá pre samostatné Slovensko znamená príležitosť, aká by sa vo federácii s niekým už nikdy nemohla zopakovať. Do popredia dáva, že sila slovenského hlasu spočíva v sile „slovenskej myšlienky“, ktorou sa Slovensko približuje k bránam EÚ. Približuje predstavy Roberta Schumana, architekta zjednotenej Európy, aby sme sa poúčili z jeho myšlienok, slov a skutkov o projekte zjednocovania Európy.

Záslužnú prácu, ktorú robil Ján Figel

ako hlavný vyjednávač s EÚ dokončil v NR SR vo funkcii predsedu zahraničného výboru. Tu ho čakala nie menej náročná práca na príprave a realizácii úloh poslednej hodnotiacej správy EÚ, ktorá priniesla komplexný audit politickej, ekonomickej, legislatívnej a inštitucionálnej pripravenosti Slovenska pre vstup do EÚ. V knihe oboznamuje čitateľa s finalizáciou procesu vstupu SR do EÚ, vyjadruje sa k referendu o vstupe SR do únie a informuje ako sa slovenským vyjednávačom v rokovaniach s EÚ podarilo získať maximum z možného.

V záverečných častiach knihy charakterizuje Slovensko a budúcu architektúru rozšírenej EÚ, načrtáva výzvu pre Slovensko, aby malo na mysli Európsku úniu, ktorá by nemala byť po rozšírení zložitejšia, pomalšia a komplikovanejšia spoločenstvom, hovorí, že aj malí môžu byť veľkí, ak budú schopní a vyjadruje sa k ratifikácii Prístupovej zmluvy k EÚ.

Epilógom knihy je úvaha Jána Figela, akú Európu a aké Slovensko chceme v spoločnej Európe.

Ján Figel systémovo prispieva do diskusie o zachovaní národnej identity a budovaní a upevňovaní európskej identity. Ako štátny tajomník MZV SR Ján Figel sa k tejto téme vyjadril nasledovne: „Súčasná európska realita je taká, že suverénny štát je ten, ktorý sa zúčastňuje na rokovaniach a rozhodovaní o výsledkoch. Nie ten, ktorý len autonómne realizuje v praxi to, o čom iní rozhodli. Budúcnosť Slovenska je v Európe, ktorá je vlastou vlasťou, subsidiárne zorganizovaným spoločenstvom národných štátov. Zároveň pôjde o Európu občanov, kde pojem európskeho občianstva v spoločnom priestore slobody, bezpečnosti a

spravodlivosti získava čoraz väčšiu váhu“ (HN 29. 12. 2000). S národnou a európskou identitou úzko súvisí definovanie názorov na formovanie Európana.

Po rozšírení EÚ o 10 krajín pribudli prívlastky, ktoré by mali vystihovať mentalitu ľudí EÚ-27 a mali by prispieť k formovaniu európskej identity Európana. Mali by byť také, ktoré by aspoň približne vystihovali povahové vlastnosti ľudí. Aký prívlastok sa prizná Slovákom? Dôležité bude, aký prívlastok prizná Slovákom zahraničie. Ako ich vidia a vnímajú v zahraničí? V čom vynikajú, aký majú charakter, čo dokážu, aké majú neresti, ako sa správajú doma a v zahraničí. Sú spoľahliví, alebo neporiadni? Pracovití, alebo leniví? Nepriami alebo priami? Tíchi alebo hluční? Ustráchnaní alebo nebojácni? Prislúחוvační alebo pribojní? Sebavedomí alebo nevyrazní? Vlastenci alebo ľahostajní voči vlastnému štátu? Sú vzdelaní alebo formálni konzumenti lacných riešení? Veria každému, kto im hovorí, čo chcú počuť, alebo majú vlastné názory? a iné.

Nestačí, že ľudia na Slovensku považujú členstvo v únii za dobrú vec. Členstvo schvaľuje v súčasnosti 61 percent ľudí. Je to o 6 percent viac ako na jar 2006, výrazne nad priemerom EÚ, a zároveň tretia najvyššia podpora z nových členských štátov. V dôvere Európskej komisie je Slovensko na 4. mieste 29 sledovaných krajín.

Dozrievanie Európy prebieha v každej členskej krajine, vrátane Slovenska. Spočíva predovšetkým v tom, aby realizovala kroky, ktoré vedú k vybudovaniu znalostnej spoločnosti. Európsky komisár Ján Figel zodpovedá za vzdelanie, prípravu, kultúru a multijazykovosť okrem toho, že výrazne prispel k integrácii SR do EÚ, pi-

še nový scenár pre Európu v oblasti budovania znalostnej spoločnosti v Európe. Je povzbudením ak európsky komisár je v bezprostrednom kontakte s akademickou obcou a je v styku s intelektuálnou elitou na univerzitách. Svedčí o tom aj priznanie Ing. Jánovi Figelovi titulu Doctor honoris causa, ktorý mu udelila Technická univerzita v Košiciach.

Pre všetkých tvorivých ľudí v podvyživenom kultúrnom prostredí na Slovensku takéto povzbudenie je motivujúce a veľmi potrebné. V prívlastkoch nastoňovania a vyjadrovania názorov k náročným témam súčasnosti v oblasti europeizácie, vzdelanosti, výskumu a nášho bežného života to predstavuje inšpiráciu pre mnohých autorov, a nielen na univerzitách.

Pre mladých ľudí kniha Dozrievanie pre Európu predstavuje odkaz, že žiť a bojovať za dobrú vec sa vyplatí. Nielen kvôli zlepšovaniu kvality ich života, ale aj pre generácie, ktoré prídu po nich.

Mládež, ktorá túži po dobrom uplatnení na základe kvalitného štúdia na dobre platenom, profesionálne náročnom pracovnom mieste, je často znechutená realitou, ktorú denne prežíva. Mladí sú rozčarovaní, ako im televízia a bulvár vnucujú ilúziu ľahkého úspechu. Pritom doma sa im žije ťažšie a ťažšie. Hromadne opúšťajú svoju krajinu a idú za hocakou prácou do zahraničia, lebo doma vhodnej práce pre nich niet. Rastie počet mladých ľudí, ktorí odchádzajú študovať do zahraničia, z ktorých mnohí tam aj zostávajú. Pokiaľ ide o možnú migráciu zo Slovenska do krajín Európskej únie, očakáva sa, že bude pokračovať odchod vzdelaných ľudí za prácou v únii. Už v súčasnosti zo Slovenska odchádza ročne zhruba desaťtisíc ľudí s vysokoškolským vzdelaním. Väčšina z nich má zámer usadiť sa na Západe. Tento sebazničujúci trend treba zmeniť, ak Slovensko chce prežiť.

JOZEF MIHALIK

Vladimír Palko ml.:
Bernard Jaško a spol.
(Odpor proti komunizmu
v Zbore národnej
bezpečnosti)
Ústav pamäti národa 2006

Slovensko moje... a kontinuita zločinu

Pamiatke arcibiskupa Karola Kmet'ku, ktorý na sviatok Troch kráľov,
6. januára 1947 ako svedok v procese proti prezidentovi Jozefovi Tisovi
sa mu uklonil a povedal: „To je po Svätoplukovi druhá naša hlava“

Štúdiá podrobne dokumentujú justičný zločin vykonaný na 22 obžalovaných, z ktorých polovicu tvorili príslušníci Zboru národnej bezpečnosti.

17. februára 2006 uplynulo päťdesiatpäť rokov odvtedy čo hlavný obžalovaný, strážmajster Bernard Jaško a štábný strážmajster Pavol Kalinaj položili svoje životy za pomoc ľuďom ohrozených komunistickým režimom.

Spôsob akým odmietla justícia nechať týmto statočným policajtom aspoň život, označuje mladý historik veľmi výstižne za „obľudnosť“ a prezentuje aj právnikov, ktorí pôsobili pri tejto tragédii.

Sú medzi nimi postavy, ktoré sa „preslávili“ v retribučnom súdnictve, menovite v politickom procese, kde obžalovanými boli prezident Slovenskej republiky Jozef Tiso ako aj ministri Alexander Mach a Ferdinand Ďurčanský.

Na krvavej scéne s príslušníkmi ZNB sa teda objavili novodobí „Carafovia“ a to: obžalobcovia Michal Gero a Anton Rašla, ako aj Karel Bedrna, ktorému historiografia dala prezývku sudca-smrť.

Na krvavej scéne päťdesiatich rokov plynulo pokračovali vo svojich úlohách z obdobia krutého masového trestania tých, čo zostali na čele národa v dramatických situáciách. Za vinu sa im dávalo, že neodskočili od úloh, ktoré im pripadli v čase mieru a nepridali sa k problematickému povstaniu.

„Národný súd“ sa dostal do spojenia s tragédiou, ktorá nesie názov „Prešovské jatky“. (Pri pamätníku obetí sa pomodlil pápež Ján Pavol II.)

Pristavme sa trochu pri tomto procese, ktorý začal 2. decembra 1946 a skončil rozsudkom smrti nad prezidentom. Rovnaký trest vymerali aj neprítomnému Ferdinandovi Ďurčanskému. Alexandra Macha odsúdili „iba“ na tridsať rokov väzenia. Pri tomto „miernom“ rozsudku zavážilo riskantné zastavenie deportácie Židov ako aj zaslúhy pri záchrane tých, čo sa ocitli rukách nacistických okupantov po tragédii, ktorú nazývajú aj SNP.

Počítalo sa, že Beneš, ktorý sa do funkcie prezidenta dostal vďaka Jozefovi Tisovi, teraz mu udelí milosť. Nestalo sa, čím sklamal aj Rašla.

Prezident Jozef Tiso priniesol obeť života 18. apríla 1947.

Tu nie je azda od veci pripomenúť, že prezident Francúzskej republiky pri výročí maršála Petaina poslal kvety na hrob a kritikom odpovedal: „Patrí do francúzskej histórie“. (U nás, pravda, takáto možnosť ani nie je, aj keby sa našiel veľkodušný štátnik, lebo skutočné miesto posledného odpočinku Jozefa Tisu dosiaľ povolani neidentifikovali a nepostarali sa o jeho dôstojné uloženie.)

Ferdinand Ďurčanský, ktorého sa „ľudovodemokratický“ a „socialistický“ režim usiloval dostať na popravisko, západné krajiny nevydali, lebo rozsudok neuznávali.

Alexander Mach bol vo väzení 23 rokov, z toho zhruba na päť rokov ho - i proti vtedajším zákonom - odviekli z väzenia do mučiarní: „leopoldovský mlyn“, Ruzyně, Koleděje. Tam ho týrali, aby ho donútili krivo svedčiť najmä proti národne orientovaným slovenským komunistom, ktorých označovali ako „buržoázní nacionalisti“.

Krutý údel Bernarda Jaška a Pavla Kalinaja nám pripomína iných príslušníkov ozbrojených síl, ktorí sa stali obeťou politickej nenávisti, justičných a iných zločinov.

Ján Šmigovský, veliteľ posádky v Nitre, vlastenec, ktorý neskoršie, keď bolo jasné o čo ide, bojoval so zbraňou v ruke proti nacizmu. Zastreli ho už 9. októbra 1945 za to, že v augustových dňoch roku 1944 sa správal zodpovedne

a nepripojil sa k akcii o ktorej sa nevedelo kto za ňou stojí a o čo tam ide. Pred smrťou sa správal veľmi statočne.

Timotej Istók, veliteľ žandárstva. V jeseni 1944 a začiatkom roka 1955 sa usiloval chrániť životy a majetok ľudí ohrozených kriminálnymi živlami, ktoré vycitili svoj čas. Za to ho postavili pred popravčiu čatu 27. februára 1947.

Otomar Kubala, idealista, ktorý v septembri 1944 prijal funkciu náčelníka štábu Hlavného veliteľstva Hlinkovej gardy. V zúfalých pomeroch pomáhal, kde sa dalo. Z nacistických pazúrov vyťahol, okrem iných, biskupa e.a.v. Štefana Samuela Osuského, nadporučíka z blízkeho kruhu generála Goliana, otca známeho verejného činiteľa Ladislava P., žandára, ktorý sa zapojil do povstania, otca vynikajúceho herca Dušana J.

Senátu, ktorý Kubalu súdil, predsedal Bedrna, obžalobu viedol Rašla. Pred nimi Kubala vyhlásil: „Mal som detskú radosť, keď som niekoho dostal z rúk Nemcov“.

Navrhol vyše päťdesiat svedkov, medzi nimi aj Židov, ale súd ich odmietol so zvrátenosťou, akú sotva nájdeme aj v procesoch päťdesiatich rokov: „Keďže pokračoval vo svojej činnosti až do zajatia americkou armádou a jeho zátky vprospech slovenských životov sa stali predtým, než sa to považovať za záslužnú činnosť, lebo za takú možno považovať iba to, čo by urobil po skončení trestnej činnosti“. Ako by nebolo jasné, že iba vďaka svojmu postaveniu mohol zachraňovať?

K prekvapeniu došlo, keď spomenutý nadporučík Karol P. ako svedok obžaloby mal dosvedčiť, že ho Kubala prinútil vstúpiť do Pohotovostných oddielov HG. Pred súdom uviedol pravý opak a pripojil, že ďalej nosil svoje vojenské výložky, mohol navštíviť rodinu a dostával detské prídavky. Spomenul tiež Kubalove slová: „My ako Slováci sme sa snažili, aby sme vás vyťahli z nemeckých rúk...dalo nám to veľkú námahu...“

V poslednej vôli Otomar Kubala žiadal stretnutie s najbližšími, účasť na svätej omši a prítomnosť kňaza. Kubala prijal svoj údel vyrovnane, nechcel si dať zakryť oči, čo potom štátny zástupca „nariadil“.

Štyria Kubalovi chlapi, najstarší mal deväť rokov, stratili otca 28. augusta 1946.

V to ráno čakala pani Irena Kubalová na zázrak pred justičným palácom. Keď padli výstrely, zrútila sa. Neznámi dobrí ľudia ju vzali k sebe. Slovenskom prešlo tiché zhrozenie.

Cieľ tejto tragédie vyjadril orgán Demokratickej strany Čas. Neuvádzal začo bol Otomar Kubala žalovaný a odsúdený, či už takzvanú zradu na povstanie, kolaboráciu, židovskú tragédiu Vyjadril však podstatu: „Ako predošlé procesy s Dr. Vaškom a Tukom, i tento proces dokázal, že slovenský národ raz navždy vylúčil zo svojho stredu rozbičajov československej štátnej jednoty...“

Viliam Talský, plukovník, náčelník štábu Ministerstva národnej obrany, popredný činiteľ povstaleckého vojenského ústredia, ktorý mal zabezpečiť hladký prechod Červenej armády cez Duklianský priesmyk. (Ak by sa to podarilo, bolo by to povstanie aké by svet obdivovalo!) V chaose, ktorý nastal po vojnových zločinoch na dvore kasární v Turčianskom Svätom Martine, Ružomberku a inde, ako aj po akcii pochybných kapitánov v Banskej Bystrici, stratil orientáciu a tak sa rozhodol odletieť do Sovietskeho zväzu. Toto - predsa len trochu

zodpovedne - počínanie kvalifikovali jeho povstaleckí druhovia ako „zradu na povstanie“ a vymerali mu 15 rokov. Po ôsmich rokoch väzenia podľahol.

Predchádzajúci príslušníci ozbrojených síl sa stali obeťami justičných zločinov.

Spomeňme však aspoň dvoch plukovníkov Ondreja Zverina a Viliama Kanáka, ktorých v októbri 1944 zastrelili „na úteku“. Pri tomto zločine ešte justícia neasistovala. Nehľadiac, pravda, na skutočnosť, že „zákonným“ opatrením povstanci vyhlásili vojnové zločiny za beztrestné.

Napokon spomeňme dvoch „civilistov“, ktorí sa stali obeťou justičných zločinov tej istej dielne, ktorá pripravila o život Bernarda Jaška a Pavla Kalinaja.

Štefan Tiso, vynikajúci sudca, ktorý vyznával zásadu: „Sudcovská nezávislosť“ je takým dôležitým základom sudcovskej činnosti, že musíme podniknúť všetko, aby sa tá neskorumpovala. V nej je zaistená právna ochrana, ale aj právna istota každej ľudskej spoločnosti a treba ju ochrániť proti každému“

V septembri 1944 napriek tomu, že sa na politickú činnosť necítil povolaný, vyhovel svojmu bratancovi Jozefovi Tisovi, „prezidentovi ešte existujúceho štátu, uznávaného dvadsiatimideviatimi

štátmi“ a prevzal funkcie predsedu vlády, ministra spravodlivosti a zahraničia.

Svoju vládu považoval za „Retungesellschaft“ - záchranú spoločnosť. K jeho veľkým výkonom patrí účasť na vyslobodení rukojemníkov v Banskej Bystrici. Toľko „modlíkal“ u generála Höfleh, až dosiahol, že nebudú popravení.

Napriek nesporným zásluhám pri obrane slovenských životov a majetku, Národný súd ho 11. novembra 1947 odsúdili na 30 rokov. Väzeniu podľahol 28. marca 1959.

Na 18. októbra 2007 pripadá 110 výročie jeho narodenia. (Národný kalendár MS tento dátum nezaregistroval.)

Pripad Štefana Tisu azda najvypuklejšie odhaľuje ľudské zlyhanie povstaleckej garnitúry, ktorá sa ujala po vojne moci a jej nástroja pomsty za vlastné zlyhanie - retribučného súdnictva.

Vojtech Tuka, intelektuál európskeho formátu, profesor na univerzite v Päťkostolí a Bratislave. Po prevrate roku 1918, ako jediný profesor Alžbetínskej univerzity, neodšiel do Maďarska. Kvôli postoju za rovnoprávne postavenie Slovákov v Československej republike ho neprijali na Komenského univerzitu a tak sa na žiadosť Andreja Hlinku zapojil do boja za autonómiu Slovenska, ktorú - podľa neho - mala zabezpečiť federácia:

Novým vlastníkom SLK Trenčianske Teplice je firma Deotis

Slovenské liečebné kúpele, a.s. (SLK) Trenčianske Teplice majú nového vlastníka. Novým držiteľom majoritného balíka akcií sa stala firma Deotis, s.r.o. Agentúru SITA o tom informoval predseda predstavenstva a zakladajúci partner J&T Finance Group, a.s. Ivan Jakabovič. Firma Deotis sa podľa Obchodného registra zaoberá obchodnou, sprostredkovateľskou činnosťou, ale aj poskytovaním úverov z vlastných zdrojov nebankovým spôsobom.

Podľa Jakaboviča klienti J&T stojaci za cyperskou spoločnosťou Vicinity Investment Limited, ktorá na akcie kúpeľov vyhlásila povinnú ponuku, svoje podiely v SLK Trenčianske Teplice predali.

Kúpele Trenčianske Teplice boli portfóliovou investíciou našich klientov. Postupne sa nám pre nich podarilo skonsolidovať balík akcií, ktorý predstavoval pohodlnú majoritu, vysvetlil Jakabovič s tým, že o majoritu v kúpeľoch prejavilo záujem niekoľko investorov. Výšku kúpnej ceny ani jedna zo zmluvných strán nezverejnila. Klienti J&T pred časom skonsolidovali v kúpeľoch podiel, na základe ktorého museli vyhlásiť povinnú ponuku, dodal.

Cyperská spoločnosť Vicinity Investment Limited získala v rámci povinnej ponuky na prevzatie akcií spoločnosti Slovenské liečebné kúpele, a.s. Trenčianske Teplice 1 582 akcií v menovitej hodnote 1 000 Sk za akciu. Keďže cena v povinnej ponuke

Česko-Slovenská zväzovská republika. Za túto činnosť ho v roku 1929 vo vykonštruovanom procese odsúdili na 15 rokov. Na nátlak mladej generácie Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, ktorá vyrástla počas jeho väzenia, európskych humanitárnych organizácií a významných osobností, dal mu prezident Beneš v roku 1937 amnestiu s prikázaným pobytom v areáli plzeňskej väznice.

Na prosby mladých predstaviteľov HSLS v roku 1938-39 zohral podstatnú rolu pri záchrane Slovenska pred roztrhaním.

Po abdikácii z funkcie premiéra sa v septembri 1944 uchýlil do sanatória v Kitzbühli. Slovenská banka mu začiatkom roka 1945 odmietla pôžičku a tak mu živobytie zabezpečoval švagor. Pri deportácii do ČSR príslušný dôstojník okradol Tukovcov o zvyšok majetku - pár šperkov jeho ženy Boženy, rodom Čechy a Tukovu striebornú tabatierku. V túrovanom procese, kde účinkovali aj postavy smutne známe z procesu Jaško a spol., právom posledného slova povedal: „Ja som vyšiel z politiky taký chudobný, aký som do nej vošiel.“

Ochrnutého - zomierajúceho Vojtecha Tuku privliekli 20. augusta 1946 na šibenicu.

„Prežehnal sa a s úsmevom krátkozrakého, čo vidí ďaleko >za hranice nášho tušenia<, akoby to povedal Rilke, odišiel v ňom človek najviac urážaný, nenávidený, ktorého mnohí i z jeho vlastných tupili, odišiel s úsmevom, akoby vedel, že raz sa povie aj o ňom celá pravda.“

Šesťdesiat rokov sa ktosi staral o Tukov hrob na cintoríne sv. Martina a vysadil naň zimozeleň.

Na Dušičky 2006 však už táto skromná, ale dôstojná ozdoba miesta posledného odpočinku „zavrhnutého muža“ nebola!

KAROL KUBÍČ

siahli čistý zisk vo výške 1,1 mil. Sk. V minulom roku kúpele utŕžili z predaja vlastných výrobkov a služieb 232,8 mil. Sk, rok predtým to bolo 271,2 mil. Sk. Pri výrobnéj spotrebe v objeme 140,8 mil. Sk vygenerovala spoločnosť vlni pridanú hodnotu 98,7 mil. Sk. V Slovenských liečebných kúpeľoch Trenčianske Teplice sa liečia reumatické ochorenia, ochorenia chrbtice, nervov či skleróza multiplex. Kúpele sa tiež zameriavajú na pacientov po operáciách a úrazoch pohybového aparátu.

Bratislavská spoločnosť Deotis, s.r.o. má v predmete činnosti aj marketingovú, reklamnú či poradenskú činnosť, ale aj prenájom nehnuteľností. Podľa výpisu z Obchodného registra je 51-percentným vlastníkom Deotisu firma registrovaná v Gibraltári Hogson Limited, 49-percentný podiel drží bratislavská akciová spoločnosť Arca Capital Slovakia, ktorá sa zaoberá obchodnou, sprostredkovateľskou činnosťou, ale aj vedením účtovníctva, či faktoringom a forfaitingom.

vk;me



Kresba: Andrej Mišanec

V minulých číslach Kultúry sme na pokračovanie uverejnili príspevok Kennetha Renegého Tatroboru s názvom *Prečo nenávidím slovenčinu, prečo nenávidím Slovensko. Prišlo nám naň neuveriteľné množstvo ohlasov, v ktorom čitatelia zaujímajú k názoru tohto pána stanovisko. Požiadali sme nášho spolupracovníka Igora Kšiňana, aby ohlasy podľa možnosti zosumarizoval a aby potom požiadaval Kennetha Renegého Tatroboru o rozhovor. Záznam rozhovoru prinášame v plnom znení.*

Igor Kšiňan: - Dobrý deň, pán Kenneth Renegy Tatrobor. Možno ste ani nečítali, aký rozruch váš článok vyvolá.

Kenneth Renegy Tatrobor: - Dobrý, dobrý... Nuž, pravdu povediac, nazdával som sa, že ho čitatelia prejdu mlčaním. Nepríjemné pravdy sa najčastejšie prijímajú mlčky.

I. K.: - Začali ste do živého, mám na mysli ten jazyk. Z toho, čo ste napísali, vyplýva, že uzákonenie slovenčiny ako spisovného jazyka bol vlastne krok späť...

K. R. T.: - Jednoznačne. Vtedy to videli len najjasnozrivejšie osobnosti. Bola to vlastne zbytočná okľuka. Od češtiny alebo maďarčiny sa ľahšie prechádza k angličtine. Skrátka sú to svetovejšie jazyky...

I. K.: - Chcete teda povedať, že národné jazyky, a predovšetkým slovenčina, nemajú nijakú budúcnosť.

K. R. T.: - Správne ste povedali, predovšetkým slovenčina! Ak je niečím významná, tak najmä týmto. Je to, takpovediac, strata času...

I. K.: - Jeden náš čitateľ vyslovil názor; že angličtina je ako burina, preto sa rozširuje po celom svete, a to aj tam, kde je absolútne nežiaduca!

K. R. T.: - Wow! To je strašný omyl! Čože omyl, blasfémia je to, rúhačstvo! Wow, wow, wow...

I. K.: - Niektorí dokonca hovoria o jazykovej bezcharakternosti... A od jazykovej bezcharakternosti nie je ďaleko ani k tej inej.

K. R. T.: - Bezcharakternosti? Keď niekto nesie faklu pokroku, to je bezcharakternosť?

I. K.: - Prirovnávajú to k maďarónstvu, vraj nič nového, toto tu už bolo, keby maďaróni žili dnes, hovorili by pub, šop, luk, drájv, targetovať, ofis... Skrátka vstali noví maďaróni, nazvime ich angloáni, či lepšie ameróni...

K. R. T.: - To je teda zmätok v hlavách, to je zmätok! Ktovie koľko času bude treba, aby sa veci vyjasnili, aby sa uviedli na správnu mieru! Aj keby som pripustil, pravdaže čisto teoreticky, že slovenčina má nejakú budúcnosť, aj tak musím zdôrazniť, že jazyk sa vyvíja. Podčiarkujem, jazyk sa vyvíja! Keď je slovo potrebné, preberie sa z cudzieho jazyka, kde sa priamo ponúka na okamžité použitie. Zoberme len takú jednoduchú vetu: „Kam dnes budeš targetovať svoju pozornosť?“ Každému je hneď jasné, že sa pýtate, kam bude zameriavať svoju pozornosť. A keď mu to nie je jasné, tak si to domyslí. Taký je život, nie? Prečo by niekto v čase globalizácie mal tvrdohlavo používať dnes už celé dva roky zastarávajúce slovo „zameriavať“? Nebola by to podľa vás spiatočka? Áno, na to komunisti mali dosť dobré slovo „spiatočník“, musím uznať, spiatočník, teda človek, ktorý bráni pokroku. Dnes pokrok znamená okrem iného najmä globalizáciu a angličtina je bohoslužobný jazyk tohto nového náboženstva.

I. K.: - Mimo chodom, spomenuli ste pokrok. Na to naši čitatelia majú tiež rozličné názory.

K. R. T.: - To si teraz po tom, čo ste povedali, viem celkom dobre predstaviť. Začína sa to pri pub, šop, luk, drájv, a končí sa to pri odmietaní pokroku. To sú však len dve strany tej istej mince.

I. K.: - Dokonca si myslia, že keď chceme dobehnúť Západ, ženieme sa do závozu, že tadiaľ cesta nevedie...

K. R. T.: - Ale, ale priateľko, práveže tadiaľ a len tadiaľ vedie cesta. Človek sa oslobodzuje, človek je postupne menej a menej determinovaný, niekedy takmer verím, že mu narastú krídla. Ostatne, prečo by to mal byť pre genetické inžinierstvo problém?

I. K.: - ...že sústavný ekonomický rast nemôže pokračovať donekonečna, že ho neunesú nielen ľudia, ale ani príroda...

K. R. T.: - Zasa vás musím prerušiť. Spomínate si na to komunistické „...rozkážeme vetru, dešti...“? Je zaujímavé, ako komunisti namyslene rozmýšľali.

I. K.: - Myslite ekonomickú globalizáciu?

K. R. T.: - Aj tú, ale mám na mysli najmä duchovnú oblasť. Rozkvet morálky napríklad. Kde predtým bola jedna morálka, dnes ich je niekoľko, dnes existuje trh morálky, môžete si vybrať, ktorá sa vám hodí! Aj tu platí to staré – „rozkážeme vetru, dažďu“, ktoré komunisti nedokázali realizovať. Ach, úbohí komunisti, aké to boli oproti nám nuly. A s tým súvisí aj ďalšia duchovná dimenzia, teda sloboda. Oslobodiť sa od všetkého, nie je to nádherné? Človek nezaťažený minulosťou, tradíciou, s úžasnou budúcnosťou pred sebou. Musím sa trochu poopraviť. Nie je to celkom náboženstvo bez Boha, má ono svojho boha, je to Pokrok!

I. K.: - Teraz už chápem, prečo tak nenávidíte komunistov. Kazili vaše idey, pri nich to vyzeralo, že sa nedajú realizovať, boli to skrátka šustri.

K. R. T.: - Absolútni šustri! Kde oni používali násilie, my ideme na vec jem-

ráci! Stále žijú v minulosti, jednoducho bŕšia do komunistickej mŕtvolky. Akoby nemali čisté svedomie za to, že sú naši spojenci. Sem-tam sa nám pripletú pod nohy, trochu zavadzajú, ale naše smerovanie nemôžu ovplyvniť. V podstate ani nevedia, o čo ide. A majú aj zopár dobrých vodcov. V minulosti sa pri výbere na teologické fakulty uplatňovala tzv. negatívna selekcia. Ani si neviete predstaviť, ako sú nám títo negatívne vyselektovaní na pomoci, sú vlastne vodou na náš mlyn.

I. K.: - Ste úprimný.

K. R. T.: - Áno, naučila ma to moja matka. Vravievala: „Kennethko môj...“ Vlastne vpravievala: „Janko môj“, vtedy som totiž bol ešte Ján, Kennethom som sa stal až tesne po roku 1989, niekedy začiatkom deväťdesiatych rokov.

I. K.: - Takže ste zmenili identitu...

K. R. T.: - Nezmenil, našiel. Každý by sa mal usilovať nájsť svoje ozajstné

lia ktorého na chate Varguľa vychovali Hitlera a Mussoliniho? Naši čitatelia by radi vedeli, či máte na tú Varguľu aj nejaké dôkazy?

K. R. T.: - Predstavte si, mám. Keby som nebol ateista, povedal by som, že má v tom prsty prozreteľnosť. Krátko po uverejnení druhej časti môjho príspevku mi volali poprední členovia historického oddelenia najvyššej slovenskej vedeckej ustanovizne K. a K. a s veľkou radosťou mi oznámili, že na základe mojej indicie išli do archívu, a našli niekoľko škatúľ dokumentov o Varguli. Priznám sa, že keď som o tom písal vo svojom príspevku, bola to len intuícia, avšak intuícia taká silná, že sa pre mňa rovnala realite. A tu naraz K. a K. prídu so svojim bombovým objavom. Niekedy vo svojom ateizme zakolíšem – ako keby Boh predsa len existoval...

I. K.: - Ešte krátko k Slovenskému štátu, k tomu prvému. Nazdávate sa, že bolo iné riešenie?

K. R. T.: - Akože či bolo? Pravdaže bolo, neexistencia! Budhisti to nazývajú vyvanutie, nirvána. Sladká neexistencia. Čo by sa bolo stalo, keby sa dva-tri milióny ľudí boli pomadřčili, popoľštili alebo ponemčili? Za tých päť či šesť rokov by sa to aj tak nebolo stihlo.

I. K.: - Lenže vtedy nikto nevedel, ako dlho bude Hitler Hitlerom.

K. R. T.: - No vidíte, a ako rýchlo skončil...

I. K.: - Silný argument, musím uznať. K. R. T.: - Ďakujem.

I. K.: - Niektorí naši čitatelia sa nazdávajú, že pri posudzovaní týchto udalostí sa používajú abstraktné kritériá, kritériá abstraktnej morálky, ktoré sa pri nijakom inom národe nepoužili a ani nijaký iný národ ich nepoužil, keď hodnotil svoju minulosť.

K. R. T.: - To je možno pravda, ale bol niekedy niektorý národ lonom, z ktorého vzišiel fašizmus a nacizmus? Tu bežné kritéria neplatia, nemôžu platiť!

I. K.: - Väčšina našich čitateľov má iný názor.

K. R. T.: - Dnes je to ich sväté právo, je demokracia. Ale pravdu mám ja!

I. K.: - Dokonca si myslia, že SNP bolo povstanie proti vlastnému štátu, akýsi národný masochistický čin.

K. R. T.: - Naopak, bol to hrdinský čin.

I. K.: - Ba myslia si, že SNP pokračuje dodnes, akési plazivé SNP alebo SNP druhý diel, nemáte pocit, že tu aj dnes vládne nenávisť k vlastnému štátu?

K. R. T.: - Prosím vás, na tom mi vôbec nezáleží. Dôležitá je budúcnosť, ak sa mám obrazne vyjadriť, zasľúbená zem.

I. K.: - Jeden čitateľ nám napísal, že kým sa o týchto veciach nepresadí pravda, nikdy v slovenských hlavách nebude poriadok.

K. R. T.: - Pravda, pravda..., pravda je presadená. Kto by sa opovážil tvrdiť niečo iné, je fašista! Pravda je totiž nad slnko jasnejšia, je všeobecne známa, fašizmus, nacizmus, geneticky zakódovaný rasizmus, genetické postihnutie, Varguľa – výcvikový tábor pre Hitlera a Mussoliniho pri Lubochni... Mám pokračovať?

I. K.: - Nie, ďakujem vám za rozhovor.

K. R. T.: - Prosím, rád som vám ho poskytol.

Kresba: Andrej Mišanek

FIKCIA ako SKUTOČNOSŤ

Rozhovor s Kennethom Renegym Tatroborom



Nikdy niečo také nemohli uskutočniť, až my dnes... Nie je to úžasné? Rozkazovať vetru a dažďu, keď na to príde, zastaviť aj globálne otepľovanie...

I. K.: - A čo tak zastaviť neobmedzený hospodársky rast?

K. R. T.: - Najdemokratickejšia krajina na svete si to nemôže dovoliť, klesla by tam životná úroveň.

I. K.: - No a?

K. R. T.: - Aké no a? Počuli ste už niečo o dogmách? O dogmách sa nediskutuje, tie sa prijímajú.

I. K.: - Dobré, ale dogmy, to je záležitosť náboženstva.

K. R. T.: - To súhlasím, už som vám povedal, že angličtina je bohoslužobný jazyk globalizácie, teda liturgický jazyk, teda globalizácia je náboženstvo. Pravdaže, moderné, náboženstvo bez Boha, ale v každom prípade náboženstvo. Kto ho nevyznáva, je spiatoč..., vždy mám taký zvláštny pocit pri tomto komunistickom slove, ale musím ho vysloviť – spiatočník!

ne, jemne, jemne. To je naša taktika! Máme v rukách televíziu, rozhlas, noviny – pôrodné baby, sudičky a aj vychovávateľky nového človeka. Musíme ho naučiť užívať, vychutnávať si. To sú tie dve slovesá, ktoré ako-tak obstoja aj v novej slovenčine, o tom som tuším písal aj vo svojom príspevku. Kto sa naučí užívať a vychutnávať si, de facto prijíma Pokrok. Ja napríklad každé ráno vyjdem na balkón, roztvorím náruč a šepcem: „ou tú, ou tú...“, to je ten nový mobilný operátor. Netreba mať veľké oči, pokrok niekedy postupuje po krôčikoch. Inokedy však na balkón vybehnem a priam zarievam: „junejtíd stejts of emerika“, lebo tam je skoncentrovaný všetok pokrok. Skrátka pri tomto obrade postupujem od prípadu k prípadu...

I. K.: - Našich čitateľov by iste zaujímalo, ako sa stavajú k vášmu náboženstvu – môžem to nazvať náboženstvom?...

K. R. T.: - Môžete.

I. K.: - ...členovia KDĽ.

K. R. T.: - Á, KDĽ, to sú takí dob-

ja. Vždy som cítil, že som vlastne Kennethom, ale slobodne sa to dalo povedať až po revolúcii...

I. K.: - Rozumiem vám. Vráťme sa však na Slovensko. Teda Mikloš a Dzurinda...

K. R. T.: - Ó, áno.

I. K.: - ...národní buditeľia...

K. R. T.: - Ó, áno, teda vlastne národní buditeľia je slabý výraz. Oni sú ako Mojžiš a Áron, ktorí vedú národ do zasľubenej zeme, národ im síce nerozumel, ale oni ho tam nakoniec dovedli. Mimo chodom, toto podobenstvo mi vnukol jeden z tých..., ale nebudem prezrádzať. Tento výnimočný človek mi minule povedal, že keby Kristus žil dnes, iste by povedal Petrovi namiesto zatahni na hľabinu, zatahni na globinu... Má rád biblické narážky.

I. K.: - Tuším, koho máte na mysli, ale to je jedno. Nazdávate sa však, že si slovenský národ zasľuži vodcov typu Mikloša a Dzurindu? Národ geneticky zaťažený rasizmom? Národ, predstavite-

vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo 1810/97. – Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk

ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Napriek mnohým politickým a iným oprávneným výhradám voči režimu Slovenskej republiky musíme priznať, že poskytuje úspešný príklad originálnej, tvorivej a vlastnej hospodárskej politiky. Slovenskí národohospodári (P. Zaťko, I. Karvaš, G. Medrický, M. Pružinský, D. M. Krno, T. Tvarožek, R. Briška, J. Stanek, A. Horváth, J. Fundárek, J. Klinovský a iní), obstáli pred prísnu tvárou ekonomickej vedy a praxe.

Bolo to možné aj vďaka tomu, že v slovenskom hospodárstve vedúce funkcie patrili predovšetkým odborníkom bez ohľadu na ich politické zmysľanie a stranícku príslušnosť. I. Karvaš, P. Zaťko, J. Klinovský, J. Stanek, T. Tvarožek, D. M. Krno priamo pracovali v odbojovom hnutí, boli to ľudia s protinacistickým zameraním, čo dokázali pri hospodárskom zabezpečení SNP. G. Medrický, M. Pružinský, J. Stano a iní patrili k umiernenému Tisovmu krídlu HSĽS a v slovenskej vláde. Slovenské záujmy boli pre nich prvoradé a často s podporou prezidenta J. Tisu a gen. F. Čatloša vedeli sa úspešne postaviť proti nemeckým požiadavkám.

Nacisti sa nielen snažili preniknúť do slovenského hospodárstva, ale chceli ho aj ovládať. To sa im do roku 1944 celkom nepodarilo, a ako píše G. Medrický ani po vypuknutí SNP nie úplne, i keď krajina bola už okupovaná a nemecké vojenské, bezpečnostné a politické orgány si na Slovensku robili, čo chceli.

Po vzniku Slovenského štátu (od 21. júla 1939 Slovenská republika) mnohí politici, hospodárski pracovníci a ekonómia doma i v zahraničí pochybovali o hospodárskej životaschopnosti Viedenskou arbitrážou okypťeného Slovenska.

Britský veľvyslanec v Prahe B. Newton, poukazyval na to, že objektívni pozorovatelia pochybujú o tom, „či Slovensko bude v stave nadhlo vydržať zneistnú existenciu bez nejakého spojenia s Maďarskom. Obránu o najbohatšie oky, Slováci sú dnes ešte menej v takom položení ako predtým, aby mohli platiť svoje potreby“. Francúzsky veľvyslanec v Berlíne M. R. Coulondru 16. marca 1939 hlásil do Paríža: „Táto krajina okypťená viedenským rozsudkom, zbavená svojich najúrodnejších rovín a obmedzená na horskú oblasť, i tak nie je životaschopná. Nemôže jestvovať sama o sebe“.

Horthyovské Maďarsko čakalo, že im po pár mesiacoch Slovensko padne do lona. Regent M. Horthy a iní neváhali vysloviť tieto slová: „Slováci zakrátko prídu nás kolenácky prosiť, aby sme ich včlenili do Maďarska, lebo nebudú mať čo jesť“. V rozpore s týmito predpovedami Slovenská republika dokázala byť štátom, ktorý má zdravé predpoklady hospodárskeho vývoja. O hospodárskej prosperite Slovenska v rokoch druhej svetovej vojny svedčia výroky uznávaných osobností, či už sympatizujúcich s režimom, alebo bojujúcich proti nemu. „Bolo to obdobie hospodárskej prosperity (Seton Watson alias Scotus Viator), bola to oáza pokoja a blahobytu uprostred vojny zachvátenej Európy (Ladislav Mňačko), bol to slovenský hospodársky zázrak“ (Eugen Löbl). „Na rozdiel od Ríše na Slovensku bolo dostať všetko a voľne“ (Dr. W. Venohr, nemecký historik). „To čo sa považuje na uliciach Bratislavy, z toho by Ríša žila dva týždne“ (Heinrich Himmler na jeseň 1944 pri návšteve Bratislavy). A na záver citát zo správy G. Husáka K. Gottwaldovi z 2. februára 1945: „Hospodárske otázky sa podarilo dobre zvládnuť a to i k prekvapeniu ľudí, svojho času režimu naklonených. Dnes je na Slovensku pomerne dost' tovaru, zásobovanie veľku dobre funguje, proti okolitým územiam (Čechy, Maďarsko, Nemecko, Rakúsko, Poľsko) je na Slovensku najlepšie, a to čo do výšky reálnych miezd, tak aj i možnosti zakúpenia tovaru. Platy zamestnancov a robotníkov boli mnoho razy zvyšované, závidy majú rôzne výhody, o nedostatku základných tovarov pre konzum nemôže byť ani reči. Slovenská koruna je v strednej Európe najlepšou menou“.

Obrana slovenských hospodárskych záujmov

Celá hospodárska politika od vzniku slovenskej samostatnej ekonomickej jednotky sa vyznačovala obrannou taktikou proti expanzívnej a agresívnej hospodárskej politike Veľkonemeckej ríše. Nemci chceli nielen vniknúť do slovenského hospodárstva, ale ho chceli najmä ovládať. Snaha zachovať čo najväčšiu samostatnosť hospodárskej politiky, ubrániť sa nemeckým expanzívnym požiadavkám a zachovať v hospodárskych rokovaniach zásadu „rovný s rovným“ bolo základnou a vedúcou myšlienkou počas celej existencie Slovenskej republiky. Dejiny hospodárskej politiky Slovenska vykazujú celý rad opatrení, ktorých účelom bola obrana slovenských záujmov, či už išlo o zavedenie rozličných clearingových účtov s rôznymi výmennými kurzami marky, o zachovanie bezcolného styku medzi Slovenskom a Protektorátom, proti zavedeniu marky ako druhého platidla popri slovenskej korune,

vodní notári ešte v roku 1939 vykazovali približne od 10 - 30 nezamestnaných v každej obci, v roku 1940 a v nasledujúcich rokoch už nevykazovali ani jedného nezamestnaného. Samozrejme aj odchod 80 - 90 tisíc českých zamestnancov uvoľnil toľko príležitostí. Veľké pracovné príležitosti však poskytovalo rozširovanie výroby v už existujúcich alebo novopostavených závodoch, továrňach a podnikoch. Rozsiahla investičná činnosť vo všetkých odvetviach národného hospodárstva, najmä však v priemysle, doprave a stavebníctve poskytovala ďalšie tisíce pracovných možností.

Výsledky ekonomiky Slovenskej republiky

Slovenská národná banka začínala s devízovými zásobami v hodnote 126 tisíc korún a nedisponovala prakticky nijakým zlatom. Za päť rokov mala 700 kg zlata v Bazileji, 200 kg v Berne a 280 kg zlata v Kremnici, ktoré počas SNP previezli do Banskej Bystrice a potom z le-

vzniklo viac ako 200 priemyselných podnikov, postavilo sa 95 km nových železníc, 287 km dopravných komunikácií, na Váhu sa začali stavať vodné elektrárne, začalo sa s výstavbou Oravskej priehrady, 800 obcí bolo elektrifikovaných, o 11 300 km sa rozšírila telegrafná a telefónna sieť, počet koncesionárov rozhlasu stúpol o 35 tisíc na celkových 115 tisíc (I. Kamenec). Počet robotníkov v priemysle sa zdvojnásobil.

Uskutočnila sa čiastočná pozemková reforma. Slovenskí roľníci dostali pôdu po českých a maďarských veľkostatkároch, ktorí odišli zo Slovenska v rokoch 1938 - 1939. Celkovo rozdelili 13 400 ha ornej a 18 tisíc ha lesnej pôdy. V čase vojny slovenskí roľníci zaznamenali vysokú konjunktúru poľnohospodárskej výroby a patrili k oporam vtedajšieho režimu na Slovensku a k obyvateľom s najvyššou životnou úrovňou.

Dobré hospodárske výsledky sa prirodzene premietli aj do sociálnej sféry. Slovenská republika realizovala popu-

éry. Slováci si niekedy zasteknou po blahobytu ze Slovenského štátu“.

V oblasti kultúry, školstva a osvetvy mohla Slovenská republika vykázať ešte lepšie výsledky. V lete 1939 vznikla Slovenská vysoká škola technická. Slovenská univerzita sa rozšírila o prírodovedckú fakultu a vznikla Vysoká škola obchodná. Počet vysokoškolských študentov vzrástol z 2 tisíc na 5 500 študentov. Vzniklo 26 nových stredných škôl rôzneho typu. V roku 1942 vznikla a v roku 1943 začala činnosť Slovenská akadémia vied. Činnosť Matice slovenskej nikdy predtým a ani potom nezaznamenala také výsledky v rôznych oblastiach práce, najmä však v edičnej činnosti. Edičná činnosť na Slovensku za prvých 5 rokov predstavuje vyše 4 tisíc nových titulov. Okrem Slovenského národného divadla vznikli dve ďalšie profesionálne scény - Komorné divadlo v Martine a Ľudové divadlo v Prešove.

V oblasti telesnej kultúry a športu panoval až do jesene 1944 bohatý a čulý ruch. Fungovali všetky domáce súťaže a existovali aj v čase vojny medzinárodné styky, najmä však s nemeckými, talianskymi, maďarskými, rumunskými a chorvátskymi klubmi a športovcami.

Ekonomická prosperita prvej Slovenskej republiky

Príčiny

hospodárskej prosperity

Úspechy slovenského hospodárstva nepochybne podmienila aj vojnová konjunktúra, predovšetkým zvýšený dopyt po surovinách, polotovaroach a potravinách, ktoré v čase vojny predstavujú pre každú krajinu obrovský zdroj príjmov. Významnú úlohu zohrala aj zbrojná výroba na Slovensku v Považskej Bystrici, Dubnici, Trnave, Ružomberku, Podbrezovej a inde.

Slovenské hospodárstvo nadviazalo na hospodárske tradície Československej republiky, ktorá patrila v 30. rokoch k desiatim najúspešnejším krajinám sveta z tohto hľadiska. Nielenže nadviazalo, ale v nich aj pokračovalo, osobitne v odvetviach ľahkého priemyslu. K týmto všetkým skutočnostiam sa pridala tradičná pracovitosť, ale aj nadšenie a obetavnosť slovenských ľudí, čo dokazujú výsledky celonárodnej zbierky na slovenský zlatý poklad. Spolu so šikovnými národohospodármi slovenský národ aj v tejto oblasti dokázal, že aj v ťažkých podmienkach druhej svetovej vojny a za nacistickej nadvlády je schopný úspešne hospodáriť a že Slovensko môže byť ekonomicke samostatné a nezávislé.

KAROL FREMAL

o obmedzenie vývozu určitých tovarov do Nemecka, ich zatajovanie atď.

Napr. v druhej polovici roka 1943 Nemci žiadali, aby Slovensko poslalo na Východný front dve ďalšie divízie. Požiadavka sa neuskutočnila, pretože slovenskí hospodárski činitelia po dohode s F. Čatlošom a prezidentom J. Tisom zdôvodnili nemožnosť vystrojiť divízie vojenským materiálom, najmä však akútnym nedostatkom vojenskej obuvi. V skladoch mali však desaťtisíce zatajených párov vojenskej obuvi, ktoré potom použila povstalecká armáda. V čase vojny strategickou surovinou sa stávajú pohonné hmoty, najmä benzín a nafta. Slovenskí hospodárski pracovníci zatajovali veľké zásoby pohonných hmôt. Robila sa dvojaká evidencia, jedna určená pre nacistické Nemecko a druhá pre potreby Slovenska, neskoršie pre potreby odbojových kruhov a pripravované ozbrojené povstanie. Najväčšie sklady pohonných hmôt na Slovensku boli v Bratislave (po bombardovaní Apolky sa presunuli na stredné Slovensko), v Dubovej, Trstenej, ale predovšetkým v skladoch v Zemianskych Kostolanoch. Podobne sa zatajili pred nemeckými poradcami aj veľké zásoby kože, ktorá slúžila najmä na výrobu vojenskej obuvi. Dvojakú evidenciu vykazovali príslušní pracovníci aj v zásobách obilnín a potravín.

Odstránenie nezamestnanosti

V rokoch Slovenskej republiky poľnohospodárski sezónni a priemyselní robotníci odchádzali na práce do Nemecka (máme na mysli aj súčasť vtedajšej tretej ríše Rakúsko a české krajiny). V žiadnom prípade to neboli nútené práce, ako to do omrzenia opakovala doterajšia literatúra a bolševická propaganda. Slovenskí robotníci odchádzali na práce do Nemecka dobrovoľne s vedomím - dobre si zarobiť. Na tieto práce sa v niektorých obciach prísne vyberalo. Ľudia sa striedali. Slovenský robotník v Nemecku dostával mzdu v nemeckých markách a doma mu ich preplácali v hodnotných slovenských korunách. Keďže kurz ríšskej marky voči slovenskej korune bol umele o sto percent nadsadený, dostávali za každú marku vyše 11 slovenských korún. Bolo to pre nich nesmierne výhodné a tak v prvých rokoch existencie Slovenskej republiky odchádzalo na práce do Nemecka každoročne 40 tisíc robotníkov. V neskorších rokoch záujem ochať aj v dôsledku čoraz väčších náletov spojeneckého letectva na objekty v Nemecku. Aj týmto spôsobom sa podarilo v Slovenskej republike zlikvidovať chronickú chorobu Slovenska v minulosti aj súčasnosti - nezamestnanosť. Pokým ob-

tiska Tri Duby do Moskvy. Slovensko vstúpilo do obnovenej Československej republiky so 100 miliónmi dolárov v zlate. Malo menu, ktorá sa skoro vyrovnala kúpnej sile švajčiarskeho franku. Bola 10-krát silnejšia ako protektorátna koruna. Napriek tomu sa po vojne vymieňala v pomere k nej 1:1, čím podľa odhadu odborníkov Slovensko stratilo asi 20 miliónov korún. Štátne financie boli vyrovnané, ako aj obchodná bilancia so všetkými partnermi, okrem Nemecka. V hospodárskych vzťahoch medzi Slovenskom a Nemeckom platilo clearingové, t.j. bezhotovostné zúčtovanie vzájomných obchodných transakcií. Ríša, najmä v rokoch 1944-1945 nie vždy hradila dodávky slovenského tovaru, výrobkov a surovín a tak sa slovenské požiadavky pripisovali na dlh-clearingový účet. Ten postupne vzrástol na 8 miliónov korún, podľa niektorých autorov (F. Vnuk, M.S. Ďurica) až na 12 miliónov. Tieto dlhy Nemecko Slovensku dodnes neuhradilo!

Okrem toho kurz nemeckej marky voči slovenskej korune bol umelo nadsadený v pomere 1 : 11. Reálny kurz bol 1 : 6 a od roku 1942 1 : 4. V roku 1945 ríšska marka prakticky už nemala nijakú cenu, ale slovenské hodnoty Nemecko v ešte zvýšenej miere ako predtým využívalo a drancovalo. Hospodárstvo Slovenskej republiky malo svoj vlastný vnútorný vývoj, dosiahlo nesporné pozitívne výsledky, ktoré sa potom premietli do tak dôležitej sociálnej oblasti i životnej úrovne ľudí. Najviac investičných prostriedkov išlo do priemyslu, každoročne 10 %, čo predstavovalo 6 miliónov korún. Budovali sa nové podniky, rozširovala sa výroba v už existujúcich, budovali sa energetické zdroje, prebiehala výstavba a obnova všetkých druhov komunikácií.

Za prvých 5 rokov existencie štátu

larne sociálne opatrenia, ako napr. rodné prídavky na deti, poskytovala drahšie prídavky, uskutočňovala valorizáciu miezd, zaviedla sociálne poistenie robotníkov, predĺžila sa platená dovolenka, zlepšilo sa invalidné, starobné a nemocenské poistenie (podrobnejšie pozri Čavojský, R.: Spomienky kresťanského odborára), poskytovala sociálne príspevky prestárlym ľuďom a chudobným občanom, organizovala každoročne zimnú pomoc tým, ktorí to najviac potrebovali. Na rozdiel od všetkých európskych krajín základné potraviny a mnohé výrobky bežnej potreby občania mohli voľne kúpiť v obchodnej sieti alebo na trhu.

Na potvrdenie vyššie uvedeného uvádzame dokument Československej národnosocialistickej strany z roku 1945, v ktorom sa hodnotí situácia na Slovensku: „Slovenský štát znamenal pro Slováky dosud nejvyšší stupeň poznání blahobytu. I povrchní pozorovatel může to seznat z množství nových soukromých a veřejných staveb postavených za této

